

Poština plačana v gotovini!

GLASILO PLANINSKE ZVEZE
SLOVENIJE

LETNIK • XI • LV

9

SEPTEMBER • 1955

VSEBINA:

Rado Kočevar: V severni steni Štajerske Rinke	441
Jože Vršnik-Robanov: Planika	445
Cene Malovrh: V gugah predalpskega sveta	446
Ivan Tominec: Botanik Karel Zois - glasnik cvetne lepote naših Alp	453
Dr. A. Piskernik: Bohinj	456
Mitja Šarabon: Na Skrlatici	458
Edi Höfler: Zugspitze (2963 m)	459
Branko Zemljič: Solčava	467
Andrej Aplenc: Severna stena Štajerske Rinke	470
Leopold Stanek: Podobe s poti	472
Društvene novice	473
Iz planinske literature	478
Razgled po svetu	483

Priloga: Rabeljsko jezero — iz arhiva PZS
Prilogo natisnila tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica št. 12, poštni predal 214, telefon št. 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 400.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 100.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 602-T-121 / Spremembo naslova javijajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

TOVARNA KOVINSKIH IZDELKOV IN LIVARNA

TITAN

IZDELUJE:

ključavnice vseh vrst in dimenzij za stavbe in pohištvo, kuhinjske strojčke, avtomatske, balančne in kuhinjske tehtnice, ročne ortalne in brusilne stroje, fitinge, Ewart verige iz temper litine, fitinge — spojne dele za vodovod in centralno gretje, Hoffman material iz temper litine kot n. pr. kape za izolatorje, obešalne ponvice, obešalne in razbremenilne sponke, litoželezne in medeninaste uteži, razno okovje itd.

**KAMNIK
SLOVENIJA**

V SEVERNI STENI ŠTAJERSKE RINKE

poletju 1953 sva s Pintarjem plezala v stenah nad Okrešljem. Takrat je bil na Okrešlju plezalni tabor, ki ga je organizirala Komisija za alpinizem pri Planinski zvezi Slovenije. Tabor je dobro uspel in desetine alpinistov je plezalo v stenah Rink in Turske gore, ki so bile dolga povojna leta zaradi bližine državne meje za plezalce skoraj povsem zaprte.

Severna stena Štajerske Rinke me je mikala več let. Spominjam se dneva, ko sem leta 1946 sedel na zeleni trati Jermanovih Vrat, kako nam je Boris Režek pripovedoval o svojem drznem podvigu pred petnajstimi leti. Ko je pokazal z roko v mogočni zid te stene, kjer ni bilo videti drugega kot šeststometrski prepad, nam je zastajal dih in na dnu srca je zaživela samo še tiha želja, da bi tudi mi to steno nekoč preplezali.

Od takrat je minilo več let. Preko sto plezalnih vzponov sem že imel za seboj; od ledenih strmin Mont Blanca do ponosne Raduhe nad Savinjo. Toda naj sem plezal kjer koli in kadar koli, onega lepega dne na Jermanovih Vratih le nisem mogel pozabiti.

V jeseni po petih letih sem s prijateljem Vidom vstopil v steno. V sedmih urah sva jo preplezala. To pot brez strahu, da nama bodo v zadnjo plat prižvižgale svinčenke naših budnih graničarjev. Naslednjega dne sva šla še v steber Križa in tako v dveh dneh preplezala dve najmogočnejši smeri v Savinjskih Alpah.

Zanimali vas bodo prav gotovo občutki in doživljaji v obeh smereh. Mogoče, da sva bila nad tehničnimi težavami v steni malo razočarana, kar pa nikakor ne znižuje pomena obeh smeri, ki sta za moj okus res edinstveni po svoji izvedbi. Čeprav sem več ali manj opustil ekstremni alpinizem, se bom vedno rad spominjal slovite petnajst metrov dolge vesne prečnice, ki je bila trd oreh, pa slovite štirideset metrov dolge navzven viseče plošče v Križu, ki ji ni para nikjer drugod v Alpah.

Zopet sta potekli dve leti. Tedaj nas je zamikal nov problem: Severna stena Štajerske Rinke v direktni smeri. Ker mi je bila že od nekdanj ta stena zelo pri srcu, sem sklenil rešiti ta problem. Večkrat sem plezal po drnastih vesinah Mrzle gore in iz Mrzlega dola z daljnogledom raziskoval možne prehode. Ponovno sem se podal v Režkovo smer. Dve leti ni bilo miru. Smer sem imel že načrtano na papirju. Samo nekaj je še ostalo kot uganka: Prehod preko ogromnih stehastih previsov na koncu prve tretjine stene. Znova in znova sem se podajal v Mrzli dol. Kilar mi je ob neki priliki izjavil, da je tisto mesto prikladno le še za norce, ki iščejo poti na oni svet. »Če bosta pa to napravila (takrat sem bil že domenjen s Pintarjem), bosta pa dobra,« je še pripomnil Kilar, ko smo vedrili pod neko skalo v vznožju stene.

... penk, penk, je odmevalo v skalah. Z Milanom stojiva trideset metrov nad vstopom že skoraj dve uri. Dvakrat sem moral že nazaj in ravno tolikokrat tudi Mik. Nervozno se prekladava na meter širokem stojišču in ugibava. Spodaj v grušču se je premaknil graničar. Naveličal se je že sedeti in gledati naju, ki se ne premakneva nikamor.

Poskusim tretjič. V izlizano navpično ploščo sem zabil specialni klin le dva centimetra globoko. Visim na njem, toda ne morem niti milimeter dalje. Za ped levo je dober stop... če ga dosežem, zgoraj je videti kakor špranja... toda nič, zaniham na klinu, na katerega ne bi stavil, da zdrži deset kilogramov.

Čez deset minut že stoji Mik v zanki na mojem klinu. Preklinja nič manj kakor jaz. V zanki premenja nogi. Z levo išče stop, še malo... Pripravljen sem za padec. Končno je začutil stop. Položaj je isti kakor v znani prečnici pri Aljaževem domu. Končno mu je uspelo stopiti na majhen stop in s skrajno težavo zabiti klin. Situacija je bila rešena. Pogledala sva na najini uri in ugotovila, da sva za petdeset metrov stene rabila tri ure.

Prišla sva v sistem velike pokline, ki reže prvo tretjino stene. Razežaj lažjega sveta sva prešla oba hkrati. Potem pa se nama je poklina zopet postavila v bran. Pol ducata klinov sem moral zabiti, da sem varno priplezal v kamin. Skoraj celo uro je še trajalo, da sva prispela na prvo teraso.

Nad seboj sva zagledala ogromne previse, ki so bili za naju še vedno uganka. Mik predlaga, naj se umakneva levo. Res je bila videti levo od naju polička, ki pa je prehajala v velik rdeč previs nad mejno grapo.

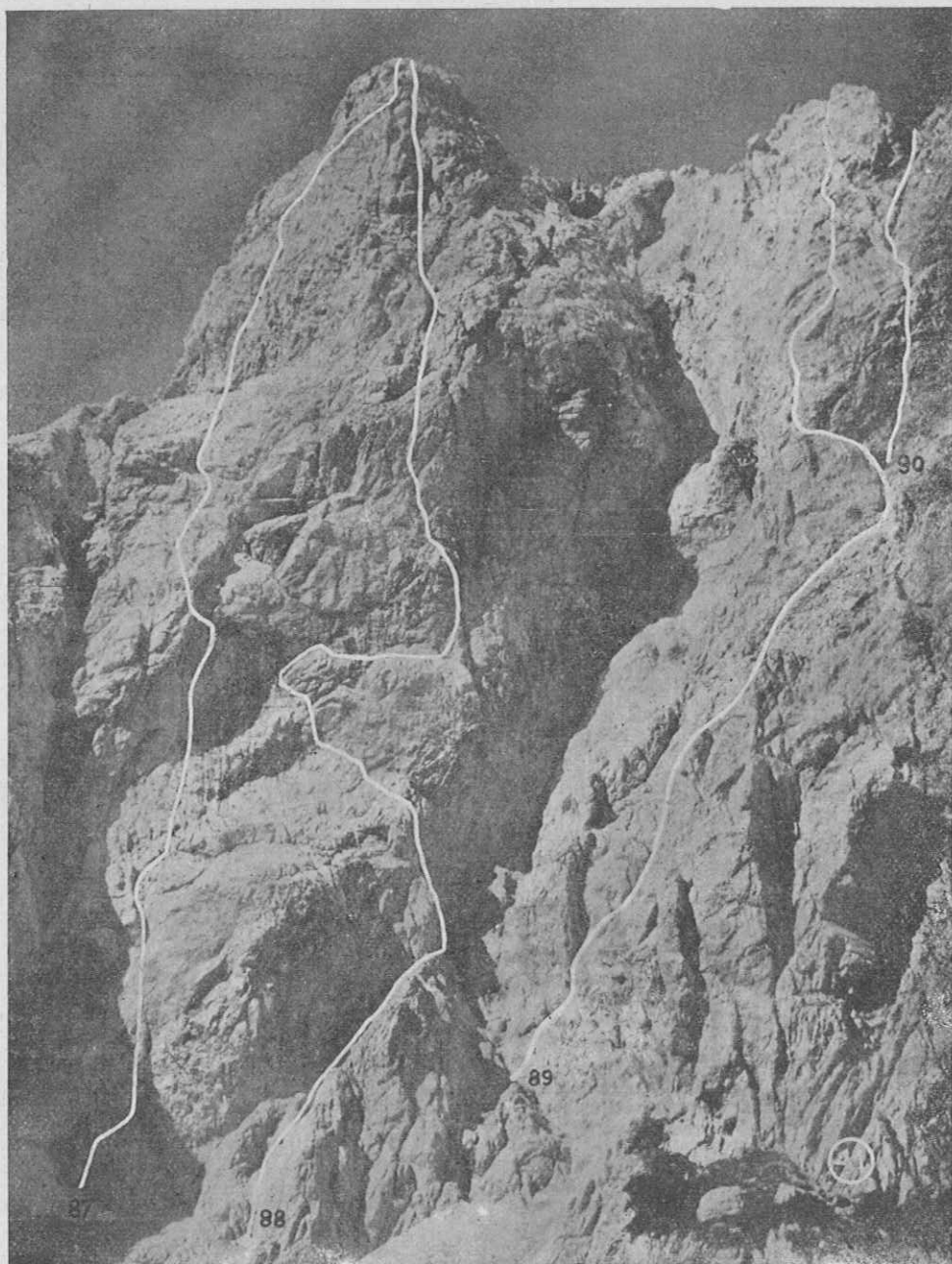
Dolgo časa sva ugibala, odločitev ni bila lahka; uvidela sva, da za previse nimava dovolj opreme, ovinek pa nama tudi ni bil pri srcu. Sklenila sva umakniti se v Režkovo smer.

Pred vesno prečnico pod ogromno streho sva znova in znova opazovala najin problem. Toda slika ni bila dosti boljša od prejšnje. Najin edini up so bile še špranje, v katere bova zabila kline in zagozde.

☆

Z Mikom sva zapustila Okrešelj in se podala v Logarsko dolino. Tam v hotelu sva se predala veseli družbi in si krajšala čas ob čudovitem zvoku kitare. Večkrat sva odšla v Solčavo ali celo v Luče. Ko sva se naveličala tega, sva odšla k Imi na Korošico, da tam pretegneva ude na skalah v Vršičih in ponovno vstopiva v Štajersko Rinko.

Tistikrat sem dobil zanimivo stavo, ki je menda potem odšla v anale. Ker je to kratka zgodba, vam jo bom razložil: Leta 1949 sva z Debeljakom preplezala severni raz Dedca, ki velja še danes za najtežavnejši plezalni vzpon v naših gorah. Nesrečno naključje je takrat hotelo, da je Cic dvakrat odletel in obvisel v mojih rokah na vrvi. Čeprav sva preplezala najtežji del in so nama drugi dan po-

Severna stena Štajerske Rinke

Foto Rado Kočevar

magali z vrvjo (izplezala sva le varovana od zgoraj docela samostojno), so zlobni duhovi razširili novico, da raz še ni preplezan. Čeprav sem zatrjeval, da sva tisto, kar je VI⁺, napravila samostojno in da tisto, kar sva napravila varovana, ni nikak problem, mi je le malo ljudi verjelo. Da bi temu dali končno odločitev, so se nekaj dni pred nama podali plezalci A. K., T. J. in M. P. v severno steno Dedca. V raz so vstopili po patetično imenovani »Traverzi smrti«, ki so jo prvič preplezali. Ko so prišli na raz, pa niso mogli nikamor več. Šele pozno v noč so se vrnili v kočo na Korošici. Tedaj so zlobni duhovi dvignili svoj glas in s Cicem sva morala rešiti svojo čast. Plezalci so trdili, da je tam prehod nemogoč brez dleta. Rekli so še: Ako tam pridem preko, bodo oni tam prosto brez vrvi plezali. Celo zvesti prijatelj Kilar je bil mnenja, da moram sedaj sam dokazati to, kar sem leta trdil. Končno smo stavili za 1000 din. Tedaj sva to pot s Pintarjem vstopila v raz po »Traverzi smrti«. Spodaj pod steno se je nabralo veliko gledalcev, celo Čopov Joža je bil zraven. Stavo sem dobil, »jur« pa še čaka nekje in če ga bom kdaj prejel, se mi bo res prilegel. Kmalu po tem dogodku so se duhovi pomirili in jeseni istega leta je Kilar z Debeljakom izvršil tudi prvo ponovitev celotne smeri.

☆

Z Mikom sva se vrnila v Okrešelj srečna in zadovoljna in polna novih moči. Sedaj ali pa nikoli, sva dejala prijatelju Franju — nosaču na Okrešlju.

Vstopila sva v Režkovo smer, da tako pridobiva na času do onih zagonetnih previsov.

Pod veliko črno ploščo sva. Zabil sem leseno zagozdo in zraven nje klin. Mik je začel. Po petih metrih je zapel prvi klin, nato še eden. Mik je izginil za rob v previsno zajedo. Pol ure ni bilo slišati drugega kot pesem kladiva. Od časa do časa sem zapazil spodnje konce stopnih zank, kako so nihale v zraku. Na koncu zajede je imenitno stojišče. Velik previs nad njim sem premagal s klini. Tam sva proti pričakovanju naletela na izvrstno teraso in celo posuto s prodom. Postavila sva možica. Sledila je strma previsna poklina na majhen odklan rob. Tu se varuje jahaje. Stojišče je gotovo eno najbolj zračnih v naših stenah. Sedaj sva stala pred najinim problemom. Milan je vzel vse kline in vponke, pričel je ...

Takoj je zabil klin in vstopil v zanko. Dolgo je trajalo, da je premagal prvi previs. Pod streho je zopet zabil dva klina, ki tam sedita še danes, in pričel s prečenjem. S pomočjo klinov in stopnih zank se je pomikal proti levi s skrajno težavo. V steno je zabil vseh 15 klinov, tako da na koncu vrv ni mogla nikamor. Na vrsti sem bil jaz. Ker vrvi niso tekle, mi Mik kljub dobri volji ni mogel pomagati. S skrajnim naporom sem se držal z eno roko za klin, z drugo pa sem izpenjal vponko. Pod veliko streho sem stoje v zankah izbijal majave kline, na koncu pa sem bil že tako izčrpan, da sem obvisel na vrvi. Imel sem le še toliko moči, da sem izplezal tri metre na

levo, ne da bi zanihal. Potem pa so roke popustile in prijel me je je krč. Tovariš je držal zgoraj tudi že s skrajno težavo in kazalo je, da ne bo mogel več. Treba se je bilo odločiti, sicer bi bila nesreča. Če bi tovariš zaradi izčrpanosti popustil, bi odletela oba v grušč. S skrajnimi močmi, katere ne vem, kje sem dobil, sem izplezal na stojišče. Tu sem se zgrudil in četrť ure nisem mogel nikamor.

Previsi pa so bili le premagani. Toda veljali so naju osem ur trdega dela. To, kar sva napravila tu, spada brez dvoma v najine najtežavnejše vzpone v suhi skali. Smer je razen raza v Dedcu najtežavnejša v Savinjskih Alpah. Previsi pa celo zahtevnejši od Aschenbrennerjeve smeri v severni steni Travnika. Ključno mesto sva ocenila s VI, toda v najinih razmerah je bilo brez dvoma VI⁺. Končno oceno bodo podali ponavljalci, smer do danes namreč še ni bila ponovljena.

Drugi del stene ni bil več tako težaven, čeprav še vedno dokaj zračen in mestoma tudi precej zahteven. Zaradi izčrpanosti pa sva plezala počasi, tako da naju je zajela noč in sva morala bivakirati v neki zijalki tik pod vrhom.

Tisto leto sva zaključila plezalstvo v naših gorah in se podala na Tirolsko v Wetterstein in Wilder Kaiser. Ko sva se vrnila domov, sva odšla za 14 dni k morju, kjer sva na mah pozabila na vse težave v stenah.

Jože Vršnik — Robanov:

PLANIKA*

*Sem planika, cvetka nežna,
na planinah dom je moj,
sončni žarek me ogreva,
veter se igra z menoj.*

*Vendar sem uboga reva
meni slabo se godi,
čudna je usoda moja,
da ji pač enake ni.*

*Vsak me ljubi in — preganja
vsak me trgati želi,
vsak me svojcem rad poklanja,
ali vrže na smeti.*

*Vsa zaščita pred turisti
— kar je dobro mišljeno —
več škoduje, kot koristi,
— mika prepovedano.*

*Strme stene nepristopne
— kjer me nihče ne dobi —
mi rešujejo življenje,
tam še cvet moj dozori.*

*Kaj sem, človek, ti storila,
da preganjaš me tako?
Ti si slabši kot živina,
obtožujem te hudo.*

* Op. ured.: Pesem Jožeta Vršnika, planšarja, p. d. Robanovega Jožeta iz Robanovega kota, priobčujemo kot prigoden, po obliki domač in preprost izraz pristnega doživljanja narave in globokega čuta odgovornosti za varstvo prirode.

Cene Malovrh:

V GUGAH PREDALPSKEGA SVETA

(Itinerar 1954)

rečanje s povratnikom. Prikorakal nama je nasproti, ko sva minila Zgornje Danje. Hodila sva proti soncu in njegova bleščava nama je motila jasnino pregleda, a ne toliko, da bi ne postala pozorna. Hkrati sva bila istih misli. Na takihle odmaknjenih poteh so možje na začetku kasne življenjske dobe pa s prožnim korakom redka, da ne rečem docela neznana prikazen. Srečali smo se ob na pol zgrajenem transformatorju in si voščili dobro jutro. Izza zlato obrobljenih očal so se svetile žive oči in se zvedavo upirale v naju.

»Od kod pa vidva v tako ranem jutru?«

»Ne od daleč v primeri z vami, ki ste nemara kar izza onkraj oceana.«

Vero so še živi vtisi tovrstnih pojav izpred leta vzpodbudili k nezadržani zvedavosti. Dosti sva se že razgovarjala o tipičnosti vnarnjega videza severnoamerikanskih ljudi, katerega jim izkleše način tamkajšnjega življenja; vseeno kakšnega porekla so, da le dalj časa prebijejo v njem.

Tako smo se spoznali in sedli kraj zgradbe, ki bo skoraj postala v dobesednem pomenu nosilec višje civilizacije in tudi kulture temle zatrpanim brežinam. Kmalu se bo skozi globoko zev Šajnpoha, po naravi mrke nasprotnice stikov s selškim danjim svetom, začel prelivati droben curek moderno-čarodejnega toka.

Toplino razgovora je ojačevalo mlado jutranje sonce, ki je srebriilo rosne košenice pod nami, njegovo širino pa prost pogled prek vzvalovljenega reliefa daleč proti jugu.

Pomenek je brž začrtal obrise usode, kakršnih je dokaj v našem izseljeniškem pokolenju in ki prav zdaj počasi ginevajo v zatonu; da bodo, dokumenti svojevrstnega načina življenjske borbe, ostale bodočim rodovom na pol razumljene živopisne epizode.

Tu je bil človek, ki si je z delom svojih rok ustvaril postojanko v tujem svetu. Vzlic temu, da je garal ob Michiganskem jezeru in prebival svoj prosti čas skup z življenjsko družico na njenem domu v daljni Oklahomi, je še ohranjal živ spomin na gozdove in senožeti, bistrice in mline, radosti in tegobe, skrite v zatišni kot med Slatnikom ter Ratitovcem. Žena mu je rodila tri sinove, od katerih najmlajšemu je zbudil zanimanje za stari dom. Toda glejte, zdravniški posel ga je kot sestavino mogočnega stroja, ki se je vzel prek Pacifika tja do reke Jalú na Koreji, postavil pred trde izkušnje ven domačega kraja. Zategadelj je, vrnivši se, sedel ter napisal »pa«-ju pismo, da odslej nikamor več z bregov Michigana. Da verjame, kako je lepo v očetovi domovini, a da je on, doktor medicine, sit vsega,

kar ni domače, to se pravi ameriškansko, oziroma še natančneje, ilinojsko ter viskansinsko.

»Je dober fant in razumem ga. Šur, razumem vse tri, da so postali čisti Amerikanci, kajti tako je narekovalo življenje.«

Pravil je naprej, da kot otroci mešanega zakona ne znajo besedice slovenski. Niso hodili v slovenske šole, ki da so bile tamkaj samo katoliške. Ker je želel, da se nauče čim hitreje in čim več praktičnega, za življenje koristnega, jih je poslal v uk državnim šolnikom. Le-ti so jih učili predvsem tovrstnih reči, med katere po njegovem prepričanju, ki nikakor ni protiversko, prav gotovo ne sodi verouk.

Tako je prijetno kramljaje razpredal misli in se na najino pobudo dotaknil še primerjave med življenjem pri nas ter onim, katerega je preko trideset let živel na njemu nekdanjem tujem.

Oziraje se po razritem, globačastem svetu svoje rodne soseske je dejal, da bi se, danes vsaj, nikakor več ne upal vztrajati v njej. Ne samo zato, ker je moral preteklo zimo — leto in dan je odmeril za bivanje v domačem kraju — preždeti na bratovem zapečku, ako se je hotel ubraniti mraza, medtem ko mu v lastnem prostornem domu to grdobo preganja nafta. Še bolj zategadelj, ker se mu zdi, da pehanje po tehle gugah in ridah prav nič ne hasne ter vede edinele v prezgodnjo utrujenost in zagrenjenost.

»Tole,« ozrl se je kvišku po zidu nedograjene stavbe kraj nas, »bo s podobnimi novostmi vred uspešneje začelo spreminjati tukajšnje življenje. Sicer so pa vaše naloge iskati ključ za izboljšanje. Tudi v Ameriki, šur, si moramo postiljati sami.« Tako je pomodroval na kraju. In segli smo si v roke.

L i e z g a w e. Tega kraja živ krst ne bi znal opredeliti, da ga niso zgodovinarji izgrebli iz groba časa in ga postavili na mesto, ki mu gre v južnih pobočjih Blegoša.

Včasih človeku na poti kane misel o tem, da bi se pravzaprav spodobilo postaviti pietetni spominek neznanemu občestvu, kmetiški srenji, ki je skozi stoletja brez posebnih vznemirjenj, a vztrajno prispevala svoj znoj in svojo kri zato, da so nastajala slavna poglavja v življenju tistih reči, katerim pravimo oblike družbene organizacije. Taka občestva so v krajih, katerih dolgotrajni življenjski tok ni izpolnjen z ničemer drugim kot z rojstvom, delom in smrtjo težakov: gospodarjev, gostačev, dninarjev in hlapcev. Da bi bilo vsaj majhno znamenje, ki bi pričalo, kako se je življenje tod za droben hipec zavrtelo krog nečesa drugega, kot so brige za vsakdanji kruh! Nič takega ni! Zapuščeni so, kajti zakrita je njihova veličastna in nikoli oskrunjena zgodovinska vloga. V vseh urbarjih izza davnine sem so bili namreč zgolj skrbno zapisovani in popisovani s celokupnim svojim živim in mrtvim inventarjem, ki vrže toliko in toliko soldov viška vrednosti na leto.

»Glej, kako slikovit kraj,« je opomnila Vera, ko sva sedla ob poti na prevalu in se zazrla v vas na pobočju onkraj globače.

Z Blegoša je potegnil mrzel krivec, da sva si morala poiskati zavetje kraj razvalinastih ostankov nekdanje domačije. Zvedavo

dekletce, kateremu sva ponudila od svoje popotnice, je nezaupno pristopilo, sprejelo dar in se naglo spustilo po stezi niz breg. Nekaj naju je spomnilo na povest Izidorja Kalana in njegovih. Sledovi vekov se v odmaknjenih legah stežka zabrisujejo.

Ob koncu gozdne poti je v brezovem ogradcu sameval partizanski grob. Ko sva pa stopila iz polmraka na travnato planjo pod vasjo, sva iznenadena obstala.

V rebri zgor naju se je gnetel gručasti del vasi s cerkvijo. Pod njo, streljaj pred nama, je na sveži razkopanini ronka stala velika, svetla, pravkar dograjena stavba. Šola, dom kulture in zadruga; vse so tukaj smotrno razporedili pod eno prostrano streho. Nenadejan kontrast je napravil učinkovit vtis.

Dokaj svobodnjaštva in samozavesti se je prepletalo v razgovor, ki se je bil zategnil dolgo v noč. Zdaj je že vse pripravljeno za eleketrovod, katerega bo napajala zveza med soškimi in savskimi elektrarnami. Tako nastaja omrežje vrelcev, ki se raztekajo tudi vkreber na pobočja in po vršinah razvodnih pregraj. Tja, kjer se je že močno čutila upehanost, kajti človek in žival sta morala prenaprezati svoje moči, da je bilo opravljeno delo, potrebno zanju in za dajatev.

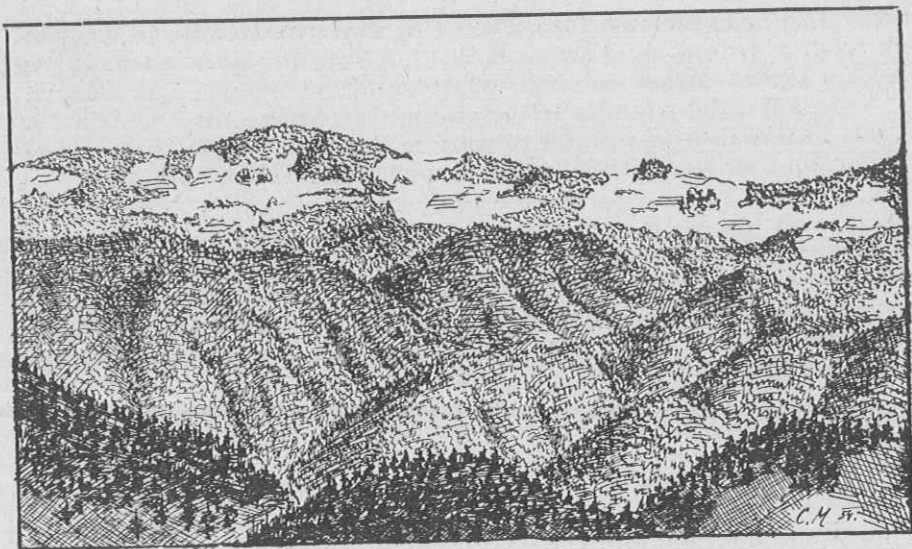
Tako je vzniknil čas, ki bo dejansko obrisal patino starega urbarialnega Liezgawa z Leskovice.

Od Robidnice do Vrh Križa. Popotniku, ki bi sredi sončnega dne oklevajoč obstal na planem razpotju v Robidnici, blizu devet sto metrov visoko, bi se prav nič ne čutil. Preveč smeri naenkrat se mu ponuja. Težko bo zadel pravo. Od tam drži pot po senčnati goščavi na Blegoš. Na severozahodni strani mika gorska vrsta Cimprovke, Huma in Porezna, katere ostri obrisi in razdrapano porebrje ustvarja s te plati pravi alpski pejsaž. Južni horizont je nezastrt, a ne manj vabljev. Svetal venec kulturnih jas na temenu sklenjenih sredogorskih hrbov se živo odbija od zamolklega gozdnega zelenila Osojnic, ki strmo padajo v zagato Kopačnice. Po njem so v samotah razpostavljene domačije in so speljani skoroda v ravnem kolovozi ter steze tja do Stare Oselice, ki gospodari visoko nad dnom Poljanske doline.

Midva sva krenila proti zahodu, kamor se svet prevesi v Posočje. S tistimi občutki, ki naju prešinjajo vselej, kadar na poti prekoračiva nekdanjo zahodno mejo.

»Tukaj so torej mejniki razdvajali našo zemljo; po vrhu razvodij, pravzaprav še malo tokraj.«

»S tem so svoje dni pomirili vest človeštva. Kolikšna skromnost odlikuje včasih to rediteljico človeškega sožitja! Reliefna guba ji v nekih okoliščinah postane tehtno merilo za krojenje usode živega naroda. Ni čudno, da se je še nedavno tega porodila bastardna pseudo-euklidska umetnija, ki si je prizadevala dognati pravila politične geometrije. Na srečo se razmerja med močmi življenja in njegove tvorčnosti ter močmi prostora s časom menjavajo; modrosti, ki jih je poizkušal loviti v zanke, je bilo sojeno, da je pognala korenine v prazno.«

Pogled prek Kopačnice proti Stari Oselici

Naglo sva se spuščala v prostrano uleknino, katero so v neodpornih drobnikih in škrljavcih izdelale povirne vode Cerknice. V tem mehkem svetu, ki se je bil razkril ob raztrganini alpsko-dinarskega razcepa, je obtičala krpa apneniške gromade. Neznaten potok, pritekajoč s pobočij Cimprovke, se ji ni ognil, ampak jo je drzno razklal v dvoje. Tako je nastala kratka, a ostra zajeda med Velikim in Malim Njivčem. Konec triinštiridesetega leta je le-ta postala temelj enemu najzgovornejših spomenikov NOB na Slovenskem — partizanski bolnišnici »Franja«.

Tu je na mestu ohranjeno vse tako, kot je bilo v svojem času. Iz desk zbite lope, operacijska oprema, zemljevid evropskih bojišč, lonci na kuhinjskem ognjišču, elektroagregat, mali vodomet na »dvo-rišču«. Vse skup pogreznjeno globoko v neдрje zemlje. Edinole ozka lisa modrega neba, s katere lije svetloba v dno, živa voda ter nekaj drevja pričajo o stikih z življenjem zunaj.

Obiskovalcu kraja se dandanes jasno odkriva zavesa polpreteklosti. Čutite, kako so v ranjenih telesih krvaveča srca trkala ob tanke lesene opaže. To ni sled tožba, ampak je ena sama, daleč razlegajoča se obtožba nasilja nad rodovi, ki terjajo pravico do svobodnega diha.

S Cerkljanskega v Baško grapo je najbližja pot čez Vrh Križa. V krčmi na prevalu se srečujejo tisti, ki dospo s Cerkna gori in se odpravljajo bodi proti jugu v Ravne bodi po pobočju v Hudojužno bodi v zatrep Jesenice in dalje preko Bukovskega prevala v Grahovo. Zares pravi križ, ki je bil pred časi avtomobilskega prometa nemara dosti uhojen. A preden je usahnila njegova življenjska funkcija, je

doživel še neko metamorfozo. Prevotlili so mu podzemlje in ga tako vključili v trdnjavski sistem, ki bo v teh krajih še dolgo pričal, s kakšno kipečo vneto sta svoje dni dve kraljevini žugali druga drugi.

»In kaj sedaj s tem železobetonskim surrealizmom?« je mrmrala Vera, medtem ko je izbirala prostor za počitek v mehki travni ruši na mestu, kjer se odkriva pogled na panoramo Triglavskih gora.

Z Bukovskega prevala na sorško stran. Tudi gorati svet ima svoje samotarje. Take so gore, ki so le narahlo zvezane s soseditvom in se jim je zato kot vsem samorastnikom izoblikovala posebna, samosvoja bit. Mednje sodi prav gotovo Kojca. To je osamljen storžič, stisnjen v kot med Alpidi in Dinaridi, čigar pobočja se od vseh strani strmo pno proti ostremu, tisoč in tri sto metrov nad morjem ležečemu vrhu.

Krog in krog te gore se v enem ter istem višinskem pasu nizajo selišča. Bukovo, Krtečne, Kojca, Orehek, Jesenica, Zakojca. Ljudje vse soseske so, kakor koli že različni med seboj, tesno združeni v zavesti, da jih redi gora, ki so se je oklenili. To so živinorejci in so zato iztrebili prostrane košenice v strmih rebreh tja do same vršine. Po njih pospravljajo mrvo za zimsko klajo. Ob košnji so si zelo blizu, ko spravijo pridelek, so spet odmaknjeni vsak sebi.

Danes jih zblizuje še cesta v pobočju, ki povezuje domala vsa naselja in naj bi stekla še dalje čez Vrh Križa. Po vsej priliki se bo nekoč po tej cesti začelo prelivati življenje s Cerkljanskega in Idrijskega, v dolino Soče. Potem, ko bodo nekje spodaj pri Trebuši zadelali dolino Idrijce in se bodo v nastalo kotlo zbirale vode, potrebne za pogon mogočne hidrocentrale. Tako odpira velika moč življenja vrata v mala zakotja.

V bukovski krčmi so točili brica in je pela harmonika. Sparjeno ozračje tesnega prostora, v katerem so se vrteli pari. Možje z zavihanimi rokavi so izzivalno posegali za dekletu in dražili fantine, ki so se nerodno sukali krog svojih izvoljenk. Razgreta kri je ubijala misel na počitek. Jutrišnji dan pohoda s krampeži na nogah se jim tako ne izmakne.

Toda naslednjega dne je pljusnilo kot ob vesoljnem potopu in v Baško grapo so lile vode iz grozeče temnega neba, ki se je sklonilo nizko, da bi se dodobra oželo v bregih.

Po grapah in poteh se je še vedno odcejalo, ko sva že v poznem dnevu krenila s Petrovega Brda v Sorico. Bila sva utrujena. Ne le od poti, ampak tudi zategadelj, ker nama je mrki dan zasolila čemernost gostišča v Podbrdu. Zatekla sva se k Pintarju. Odleglo nama je. Na višinah je lepše. Tu so jutranje in večerne zarje vžgale ljudem sij v obeh, ki ga vsaka ploha ne ugasne tako zlepa.

Prek Podgorja na Ratitovec. Ljudje na visokem se radi pomenkujejo o elektriki in o cestah. Torkar je imel oboje v mislih in kar vidno se je ogreval, ko je razkladal svoje zamisli. Če je cesta do Prtovča, zakaj bi ne bila speljana še dalje mimo Zabrdra in Danj v Sorico; od tamkaj pa na Petrovo Brdo in čez Bohinjski preval na bohinjsko stran.

Nižavci smo dostikrat odtujeni takim željam in snovanjem; pravzaprav nenaklonjeni. Kakor hitro se znajdemo v gorati pokrajini, razmotrivamo svet okrog sebe precej podobno, kot so ga presojali davninski zavojevalci, fevdalci, tovarniki in mešetarji. A stari Torkar, bistra glava, nam v brk dopoveduje po svoje.

»Kaj pa imate tamkajle v dnu! Od Železnikov do Petrovega Brda je vsega vkup komaj za kozolec pridelka. Saj ni nobenega ljudstva doli. Tu zgoraj smo ljudje, je sonce in je polje, so senožeti in je živina. Električno bomo skoraj dobili in šolo so nam postavili v Zabrdi, da malo takih.«

Nekam revno se zdi nasproti tejle žilavosti modrovanje nižavca, ki pleče o nerentabilnosti gospodarjenja v gorah, kar terja postopno izpraznitev višavskega sveta. Kdo ve, če je zadosti pretehtal misel, da v nižinskem svetu rentabilnost tudi ni padla z neba. Ako je dala tukaj voljnija narava ljudem več priložnosti, da so sproti posegali po sredstvih, ki jim povečujejo storilnost in donosnost, jim je tam potreba nekoliko pomoči. Včasih že samo z dobro voljo, kajti znajo si pomagati tudi sami. Podgrivar v Davči, postavim, je doumel vrednost studenca, ki mu tako rekoč pred hišo vre iz tal. Zajel je njegovo vodo in jo zdaj iz zbiralnika odvaja na turboagregat poldrugsto metrov niže. Za potrebe domačije si je sam oskrbel električni tok. To je pionirska storitev, vredna vsega priznanja in pozornosti. A ne take, kakršne je deležen on. Da so mu v hišo namestili števec in odrajtuje sedaj trošarino enako kot kateri koli odjemalec toka s širokega omrežja.

Nebo je bilo kot umito in zrak kristalno čist, ko sva kasno popoldne dosegla teme Ratitovca. V koči so imeli tistikrat dosti posla, pa sva se namenila še po mleko na planino Pečana. Ni nama bilo žal poti, kajti mladi sirar Sodja naju je navdušil s svojim zglednim upravljanjem sirarne, v kateri dnevno oskrbi preko dve sto litrov mleka.

Pomenek s simpatičnim mladeničem in ogledovanjem obrata sta naju zadržala. Nazaj grede sva si po svoje utirala pot med smrekovimi koši, pod katerimi je že začela polegati živina. Obstala sva na enem izmed vrhuncev Ratitovca.

Na severnem nebu se je odkrivala silhueta veličastnega gorskega obzornika. Globoko doli je umiral spev večernega zvoná. V brezštevilnih nitih sta se zlivala misel in koprnenje iz bití življenja, te prečudne sreče, ki snovi dala je zavest. Samoten utrinek je pošev zarisal svojo žarečo stezó. Sklenjeni polkrog rahlo osvetljenih slemen in špikov, vse od julijskih prek karavanskih do kamniških, je objel v mrak tonečo gorenjsko ugreznino.

Pesem na razvalinah. Na severno stran se Ratitovčeva pobočja zgublajo v vegastih podih Jelovice. Ta gosto zarasli svet je v velikem planota, v malem pa neredko hudo gugasta, razbrazdana in razmetana krivénčina, polna vrtač, udorov, kont, globač in lukenj vseh vrst. Temu se prilegajo tudi steze; zdi se, kot da jih utirajo in ubirajo vsi po svoje: gozdarji, lovci, drvarji in živad. V to zmešnjavo

luči in sence, kolebljivih azimutov in votlih odmevov, sva se potopila z Vero potem, ko sva se poslovila od pastirja pod kosmatim vrhom, ki nama je svetoval spust v Podhom.

»Nak, to pa ne!« je zatrčila Vera, »midva greva v Mrzlo dolino in na dražgoško stran.«

Bila sva istih misli in sva se zato nekaj časa zaposlovala na svojski način; izmenoma sva preizkušala svoje stezosledske čute. Takle cross-country je podobna reč kot plezarija v neznanem ostenju. Zaideš, se zaplezaš in si prisiljen iskati izhod, kajti nazaj bi ti predla nič manj trda kot naprej.

Končno se je na desni krepkeje posvetilo med zelenjem. Z roba sva uzrla jaso pod seboj. Drvar, ki se je pravkar odpravljal po poslu, nama je povedal, da sva v Mostéh. Še so bili v tej gozdarski postojanki ohranjeni sledovi proslave obletnice časa, ko je bila tu, sredi jelovških gozdov, ustvarjena ena izmed postojank boja proti okupatorjem.

V pobočju Dražgoške gore je bila pot spešna. Hodila sva po ravnem, a dno doline Češnjice se nama je odmikalo bolj in bolj v globino. Rdeči sad češnjevega drevesa se je lesketal v soncu, ko sva stopila med prve domove nove vasi. Neometani zidovi stavb, spomenik žrtvam, na ronku nad cesto še nekaj barak, električna žaga v polnem pogonu. Pred dvanajstimi leti se je tukaj v nekaj januar-skih dneh razdivjal tevtonski bes. Ko bi strmoglavila Dražgoška gora, bi razvalina blizu stoterih domačij ne mogla biti hujša.

Sedeli smo pri oknu. V dnu pod nami so se zlatila žitna polja krog Rudnega. Gospodinja je pripovedovala...

»Tako smo se le nekako postavili na noge. Domača ‚Obnova‘ je storila mnogo. Kadar smo se vozili s kamioni iz doline na delo pri svojih domovih in se zvečer zopet vračali, smo kar zapeli. In ljudje so govorili: lejte, Dražgošani še pojejo!«

Mar ni bila tista preprosta pesem, ki se je dan za dnem osorej razlivala z drvečih vozil in budila pozornost soseske, mogočna himna Življenju? Privrela je iz globin strtih duš, katerih srčika je vendarle ostala živa in je z nedopovedljivo močjo vrela izmed razvalin kvišku v očiščujoči blesk trdne vere v življenje.

Zjutraj naslednjega dne sva se s Slemenama ozirala nazaj na vas v rebri. V mislih sva imela to, kar sva čula sinoči.

»S kolikšnim pogumom morajo biti obdarjeni ti ljudje!«

»Samo zato, ker niso izgubili topline srca,« je odvrnila Vera.

Zavila sva po poti proti Jamniku. Rdeči sad češnjevih dreves se je lesketal v soncu. V senožeti nad vasjo je kosec klepal koso.

Onkraj Primoža sva se spustila v nižino.

Ivan Tominec:

BOTANIK KAREL ZOIS — GLASNIK CVETNE LEPOTE NAŠIH ALP

o se pneš iz katere koli naših alpskih dolin v višino, denimo iz Vrat na Triglav, ne moreš na skalnati strmini ob alpski stezi prezreti bledomodrih, valjastih, pri dnu trebušasto zaobljenih, ob ustju pa hipoma zoženih, kot zadrgnjenih zvonastih cvetov z vhodom po tesni, znotraj z belimi dlačicami porasli razi. Ti mični cvetni zvončki kimajo nad blazinico pecljatih, narobe jajčastih listov na kratkih, plazečih se golih stebelcih, ki so pognala iz vejnate korenike v skalni razpoki — podoba je, kot da je ves ta gorski okras pognal iz žive skale. To je znamenita Zoisova zvončica. Njeno botanično ime *Campanula Zoysii* Wulf. nam pove, da jo je botanik Wulfen imenoval po Karlu Zoisu, ki je preučeval naše alpsko rastlinstvo in seznanjal z njim učeni svet v času, ki se v zgodovini slovenske floristike, predvsem kranjske, po pravici imenuje klasična doba in jo označujejo imena Hacquet, Scopoli, Wulfen in Zois.

Ta Zoisova cvetka ni le prelep okras naših in samo naših Alp, ker raste na omejenem prostoru Julijskih in Kamniških Alp ter v Karavankah, sicer pa nikjer drugod, temveč je tudi velika botanična znamenitost, ki se je, kot so ugotovili botaniki, ohranila na naših tleh iz tople terciarne preko rastlinstvu sovražne ledene dobe vse do danes.

Zoisova zvončica je z zakonom zaščitená, zaradi svoje lepote, krajevno omejene razširjenosti in zanimive zgodovine po pravici. Zato je dolžnost planincev, da jo puste, naj raste na svojih naravnih nahajališčih. Sicer pa je tudi nesmiselno trgati to lepo cvetko, ker hitro zvene; tudi v herbariju nerada obdrži barvo.

Čeprav ima Zoisova zvončica vsa svojstva rodu zvončic in je bil zato poskus, uvrstiti jo v poseben rod, brezuspešen, jo je po značilni obliki njenega cvetnega venca prav lahko ločiti od njenih sorodnic istega rodu; če si jo le enkrat videl, si jo ogledal in izvedel za njeno ime, jo boš poznal za zmerom in te bo spominjala moža, ki je v zadnjih desetletjih osemnajstega stoletja, ko še ni bilo planinskih zavetišč in tudi ne turističnih steza, ko so bile naše Alpe še v nedotaknjenem stanju, hodil in plezal po njih, preučujoč njih rastlinsko bogastvo in seznanjajoč z njim učene botanike, ki so nestrpno čakali njegovih poročil in herbarijskih primerkov rastlinstva iz dežele, ki je namerjala šele prve korake v kulturno življenje, ki pa so bili njeni prirodni zakladi, predvsem botanični, že vzbudili veliko pozornost v svetu.

Rodbina Zoisov, ki je prišla iz Švice preko Italije in Trsta v Ljubljano, je dobro zapisana na straneh naše kulturne zgodovine. Najbolj znan je Žiga Zois, po očetu italijanskega, po materi sloven-

skega rodu, lastnik rudnikov in fužin, priznan mineralog, velik narodnoprebudni kulturni delavec in mecen slovenske književnosti. Manj znano je, da je Žiga Zoisa zasadil na svojem zemljišču med ljubljanskim krakovskim predmestjem in mestom prvi botanični vrt v Ljubljani, tako imenovano Zoisovo alejo. Za ta vrt je baje potrošil 30 000 goldinarjev. Bil je dostopen tudi občinstvu in je obstajal do 1809.

Karel, brat Žige Zoisa, pa se je popolnoma posvetil botaniki. Rodil se je v Ljubljani 18. novembra 1756. O njegovem življenju vemo malo. Zdi se, da je bil nekam čudaški in da sta se z bratom Žigo slabo razumela, ker je ta uničil vse papirje, po katerih bi mogli sestaviti Karlov življenjepis. Karel Dežman domneva, da je bila tako uničena tudi korespondenca z Wulfenom, ki bi mogla pričati o odličnih opazovanjih Karla Zoisa v Triglavskih Alpah.

O Zoisovem botaniziranju v Alpah, o njegovih zvezah z znamenitimi botaniki smo bolje poučeni. V Zoisovem času je bilo med evropskimi botaniki mnogo zanimanja za rastlinstvo slovenskega ozemlja, zlasti Kranjskega, prav posebno pa za floro naših Alp. Scopolijeva, »Flora carniolica« (1760, 1772) in Hacquetove »Plantae alpinae carniolicae« (1782) so več kot samo nakazale svetu bogastvo našega rastlinstva. Povsem razumljivo je torej, da je zanimanje za slovensko floro rastlo. Zoisa, ki se ni ustrašil tedaj zelo težkih in nevarnih popotovanj po visokogorskem svetu, je postal marljiv posrednik, ki je tujim prirodoslovcem pošiljal nabrane in posušene rastline.

Karel Zoisa je živel večinoma v gradu Brdo pri Kranju. V letih 1785—1790 je uredil tu vrt, kjer je nasadil domača in tuja drevesa ter gojil alpske rastline in ustvaril tako prvi botanični vrt na Slovenskem. Izmenoma je živel tudi na Javorniku.

O njegovi ljubezni do lepe botanične vede, do alpskega sveta in njegovega cvetja govori dejstvo, da je zgradil v Triglavskem pogorju dve koči, ki sta mu omogočili daljše bivanje v poletnih mesecih v krajih bogate planinske flore. Ena teh koč je stala v dolini Zajezerom, nekako tam, kjer stoji danes planinska Koča pri Triglavskih jezerih, druga pa na Velem polju. Tretja, o kateri piše Voss v Versuch einer Geschichte der Botanik in Krain in ki naj bi bila stala v gornjem koncu doline Zajezerom, tam, kjer je bilo nekoč več planšarskih koč, imenovanih »Pri utah«, je najbrž istovetna s prvo prej imenovanih koč, to je, s kočjo pri dvojnem jezeru. Tudi o domnevani koči v Medjem dolu nad Javornikom ni mogoče nič natančnega ugotoviti.

O Zoisovem botaniziranju v Triglavskih Alpah in o njegovi koči v dolini Zajezerom imamo zanimivo poročilo Franca grofa Hohenwartha, ki je 1794 obiskal Zoisa v koči. Poročilo, objavljeno v Hohenwarthovih Beiträge zur Naturgeschichte, Landwirtschaft und Topographie des Herzogthums Krain iz l. 1838, 1. Heft, str. 54 in 56, se glasi v slovenskem prevodu:

»Nadaljevali smo pot in prišli, preden je sonce zašlo za gore, v gostoljubno kočo, kjer smo bili kar najuslužnejše sprejeti in smo mogli občudovati delo barona Zoisa, ki je bil, čeprav se je mudil tu šele osem dni, vložil že nad tisoč rastlin, povečini za svoje dopisujoče prijatelje; tudi danes (bilo je 28. junija) je prinesel veliko množino rastlin; z vlaganjem teh in prelaganjem prej nabranih so se štirje ljudje zamudili skoraj dve uri. — Kočo ,pri jezerih' je zgradil baron Zois iz macesnovine; vsako desko, vsak kos lesa so morali prinesti dve do tri ure daleč. Koča je velika in ima kuhinjo, ki je zelo velika in hkrati ležišče za planšarje in nosače, jedilnico, obenem hranilišče za zaloge in nabrane alpske zaklade, dalje ležišča za goste in odlične spremljevalce, končno baronovo stanovanjsko sobo.«

Med botaniki, ki jim je Zois pošiljal rastline, moramo na prvem mestu imenovati Franca Ksaverja barona Wulfena, priznanega botanika, ki je napisal več razprav o novih in redkih rastlinah na Koroškem in Kranjskem. O njegovih prijateljskih zvezah s Zoisom pričajo med drugim besede, s katerimi se je zahvalil za poslano botanično redkost, ki jo je prijatelju v čast imenoval Zoisovo vijolico (*Viola Zoissi Wulf.*). V J. Jacquinovih *Collectanea*, S. 2, str. 122, piše: *Primam rarissimae stirpis cognitionem Ill. Domino Carolo de Zoio debeo; qui, ut frater eiusdem Sigismundus Mineralogiae cumprimis, sic Botanicae ille, suo cum cognato Domino de Weber, meo quondam in Philosophia Labaci discipulo, totos sese suasque curas pene omnes et studia, otiumque cum non modicis certe thesauris consacrare videntur, v slovenskem prevodu: Prvo poznanje zelo redke rastline dolgujem slavnemu gospodu Karlu pl. Zoisu; kot njegov brat Sigismund predvsem mineralogiji, tako se on, kot je videti, s svojim sorodnikom Webrom, mojim nekdanjim učencem filozofije v Ljubljani, posveča ves botaniki, ki ji žrtvuje vso svojo pozornost, trud in čas pa gotovo ne malo denarja.*

V zgodovini slovenske floristike je zanimivo in poučno poglavje o tej vijolici s kratkopoeljatimi, okroglimi listi, ki tvorijo pri tleh listno rožico, iznad katere se dviga kratka betev, na njej pa 2 do 3 cm širok, mačehi podoben cvet nasičeno rumene barve s temnimi progami, kažipoti čebelam do medu. Zois jo je našel okoli 1785 v maju na Stolu (2236 m) v Karavankah. Od tedaj do 1857 Zoisove vijolice ni nihče več videl. Vsi so jo iskali v juliju in avgustu, medtem ko jo je bil odkril Zois cvetočo v maju. Šele Karel Dežman jo je omenjenega leta na novo odkril, ko se je v začetku junija povzpел na Stol. To vijolico, ki pripada ilirski flori in raste pri nas na planinskih tratih in v skalnatih grebenih v višini 1800—2200 m od Medjedolske Kočne (1940 m) do Košute v Karavankah in na Mačenski planini na Koroškem, so našli pozneje tudi v Dinarskih Alpah.

Podobno kot Wulfen je izrazil svojo hvaležnost Zoisu tudi botanik Nikolaj Tomaž Host. V uvodu k *Synopsis plantarum, Vindobonae 1797*, piše: *Perpetuo haerent haerebuntque animo impressa optimae voluntatis indicia, quibus ille me exceptit; quibus summe arduum summeque asperum wochinensium aliarumque carniolica-*

rum alpium ascensum faciliorem reddere connatus est; quibus praesentem oretenus, per litteras absentem docere studuit. Sit aeternae gratitudinis monumentum! V slovenskem prevodu: Za vedno so in bodo vtisnjena v mojo dušo znamenja največje blagohotnosti, ki mi jo je izkazal; skušal mi je olajšati skrajno težavni in izredno naporeni vzpon na bohinjske in druge kranjske Alpe; navzočega me je skušal poučiti z govorjeno, nenavzočega s pisano besedo. Bodi mu to spomenik večne hvaležnosti!

V omenjenem delu navaja Host Zoisa kot najditelja več rastlin: poleg Zoisove zvončnice in Zoisove vijolice še devetih drugih.

Zois je bil neutrudljiv nabiratelj rastlin. Najemal pa je tudi druge, ki so mu jih donašali iz vseh slovenskih Alp. Njegov herbarij hrani ljubljanski muzej. L. 1839 je izročil Hladnik muzeju zvezek s Zoisovimi rokopisnimi beležkami o kranjski flori in botaničnem vrtu na Brdu. Te beležke, ki jih je napisal Zois v letih 1785—1791, vsebujejo zapiske o rastlinah, ki jih je gojil na Brdu, in seznam rastlin, ki jih je dobil od najetih nabiralcev. Posebno vrednost pa imajo zapiski o njegovih lastnih botaničnih ekskurzijah. Tu je natančno opisana flora okrog Velega polja.

Karel Zois je umrl l. 1800; kje, ne vemo. Bil je prirodoslovec. Želja po preučevanju alpskega rastlinstva ga je zvalila v visokogorski svet, ki ga je s svojo veličastnostjo in s svojim rastlinskim bogastvom navdušil, da je ostajal v njem mesece in mu ni bilo žal denarja za postavljanje koč, kjer so našli gostoljubno streho takrat še zelo redko sejani ljubitelji gora, med njimi prvi slovenski pesnik Valentin Vodnik. Brez pridržka smemo zato tudi Karla Zoisa uvrstiti med pionirje planinstva v slovenskih Alpah.

Nekaj literature o Karlu Zoisu: Voss W., Versuch einer Geschichte der Botanik in Krain; Hohenwarth's Beiträge, 1. Heft; Jacquin, Collectanea, S. 2, str. 122; Nicol. Thom. Host, Synopsis plantarum, Praefatio! Petkovšek Viktor, O Zoisovih cvetkah. Proteus II, str. 1—5.

Dr. A. Piskernik:

BOHINJ

ohinj z jezerom in slapom Savice je Slovencem prirasel na srce. Vedno je isti, a vendar nikoli enak, kadar koli prideš, je zopet nov in še lepši. Raziskan je do zadnjega kotička svojega dna in svojega obrobja, a je vendar še ves zagoneten in nikdar popolnoma poznan. Morda so za objektivnega turista še lepši gorski kraji na svetu, toda za nas je Bohinj najlepši.

Priroda je ustvarila okoli Bohinja mogočne bravnike. Neposredno iz doline je na severni strani jezera pognala kvišku debele čoke Vogarja, Pršivca in Komarče, na zapadu Komno, na jugu Vogel. A zadaj za njimi so se postavili še mogočnejši varuhi

Bohinja, Triglav, Bogatin in Rodica. Svetlo se dvigajo njihova drzna čela in široki hrbti iz zabrisane gorske gmote v vrtohlave višine in zakrivajo ves ostali svet za seboj, da je Bohinj kakor v varovalni okvir vdelan dragocen biser, popolnoma oddeljen od sveta, da je čisto sam zase, čisto skrit in čisto naš. Ves je prepleten z zgodovino našega rodu, ki je tam oral in sejal od svojega prihoda na zapad in živel svoje skromno življenje ob času Črtomira in Prešerna in do današnjih dni.

Spomladi in v času velikih nalivov vro vsepovsod vode iz strmih pobočij. Po špranjah in grapah Pršivca in Vogarja nevzdržno derejo navzdol srebrasti vodni curki in padajo čez skalnate zapreke v slikovitih slapovih. A tam zgoraj, globoko v Komarčno steno zasekanem tesnem kotu nenehno bruha iz temnega podzemlja mlada, čvrsta Savica, ki je zbrala svoje vode v jezerih Triglavskega prirodnega parka. Po kratkem brzem teku v zglajenem, malce poševnem koritu se smelo vrže čez skalni pomol skoraj 100 m globoko. To je bobneči slap Savice, menda eden najvišjih v Evropi. Njegovo večno, enakomerno bobnenje je slišati že od daleč. V tisočletjih je na svojem dnu izlizal in izstružil orjaški kotel, iz katerega prši voda na vse strani, da se leskeče skalovje od vedno sveže rose in je steza od razgledišča navzdol polzka od večne mokrote.

Dopoldne, ko sončni žarki najdejo pot do slapa in se tam lovijo in odbijajo, se v meglici vodnih hlapov prikaže prekrasno migotajoča mavrica izrazitih spektralnih barv in se spenja skozi slap od stene do stene kakor pisan mostiček iz pravljичne dežele. Nad njo pa miglja še drug, manj izrazit božji stol, lahen kakor dih, ki se zdi, da ga meglica tu vsrkava, a ga tam že zopet gradi iz milijard neskončno nežnih trepetajočih kapljic, iskrečih se v barvah razklane sončne svetlobe.

Savica pa, ki ji je globoki kotel odvezl njeno prvo mladostno moč, si utira svojo vijugasto pot med skalovjem navzdol, tvoreč ozke brzice in globoke, vrtinčaste tolmane, da se slednjič vsa umirjena in pohlevna med gostim vrbovjem izgubi v vodah Bohinjskega jezera. Pod zidanim mostom pri cerkvi sv. Janeza se starejša in toplejša prelije kot Jezernica v strugo Save Bohinjke.

Grozljivo lep je Bohinj ob nevihti. Vse beži, vse hiti proti domu, ceste so hipoma prazne. Psi potuhnjeno iščejo gospodarja in kure se prestrašene poskrijejo po kozolcih. Iz tal puhti vroča sopara. Nad Bohinjem se kopičijo grozeči, sivorumeni oblaki. Že je pokrit ves nebesni svod, ki danes z vso težo sloni na bohinjskih branikih, že je na debelo zastrto popoldansko sonce. Iz oblakov se krešejo bliski in žareče puščice streljajo skozi medlo svetlobo. Ko sikne blisk, se za hip vid jemajoč zablešči Bohinjski kot in drevesa se spremenijo v pošastne rogovilaste spake.

Jezero je razburkano. Glasno bučijo valovi z belimi grivami, preganjajo se in prehitvajo in gromko udarjajo ob breg. Od nekod prihaja zamolklo zvonjenje. Hudo uro zvoni, proti toči, proti nesreči. Zvonu iz Srednje vasi se oglasita zvonova pri Sv. Janezu in Sv. Duhu.

Njihovi nemirni glasovi se razlivajo po dolini in čez jezero gor do bližnjih vrhov in odmevajo medlo in izgubljeno. Nekaj skrivnostnega je v njihovem trepetu, nekaj, kar prihaja iz stiske in strahu in iz zvestega srca. — In že lije dež in buta ob okna in vrata.

V starem lepem gozdu okoli Sv. Duha biča vihar skrivenčene bukve, da veje divje opletajo po zraku in s silnimi zamahi bijejo po pripogibajočih se stasitih smrekah, ki so se naselile tik ob njih. Ves gozd šumi in ječi od strahovitih viharnih sunkov. Ko za bliski zabobni grmenje in se ponovno odbije od gorskih sten, preglša padanje in bobnenje Savice v kotu Komarče.

In ko potem naenkrat posije sonce skozi raztepane oblake, zadiši vsenaokrog po zemlji, po cvetju, po poletju. Iz jezera se dvignejo rahle meglice kakor nežni pajčolani in se izgubijo v zraku.

In že umira dan. V zadnjih žarkih se prelivajo mehki jezerski valovi iz rdečega v zlato in nazaj v škrlatnordeče odseve, dokler se ne sprevržejo v mirno nočno temo. Jezero utihne, a vedno je še čuti neko skrivnostno zamolklo šepetanje, ki je kakor odmev iz doživelih, a zdaj že zabrisanih daljnih dni.

Bohinj pa je zaspal.

Mitja Šarabon:

NA ŠKRLATICI

*Vem: ni odgovora — in le vprašujem
in vzpenjam po prepadnih se, višinah
in iščem smisel po svetov krivinah,
po zlatih cestah daljnih zvezd potujem,*

*potapljam se v vesolja oceane.
In iz svetlobe vračam se in mraka
spet k rosnim kapljam in cvetovom maka
in k zrnem peska. Žile in možgane*

*razveseljujem z upanjem in mučim
s pošastno igro vseh stvari sveta.
In rastem v srečo, padam v bolečino,*

*ko čutim vso globino in višino,
ki moram prehoditi jo do sna
poslednjega, da v njem svoj krog zaključim.*

Edi Höfler:

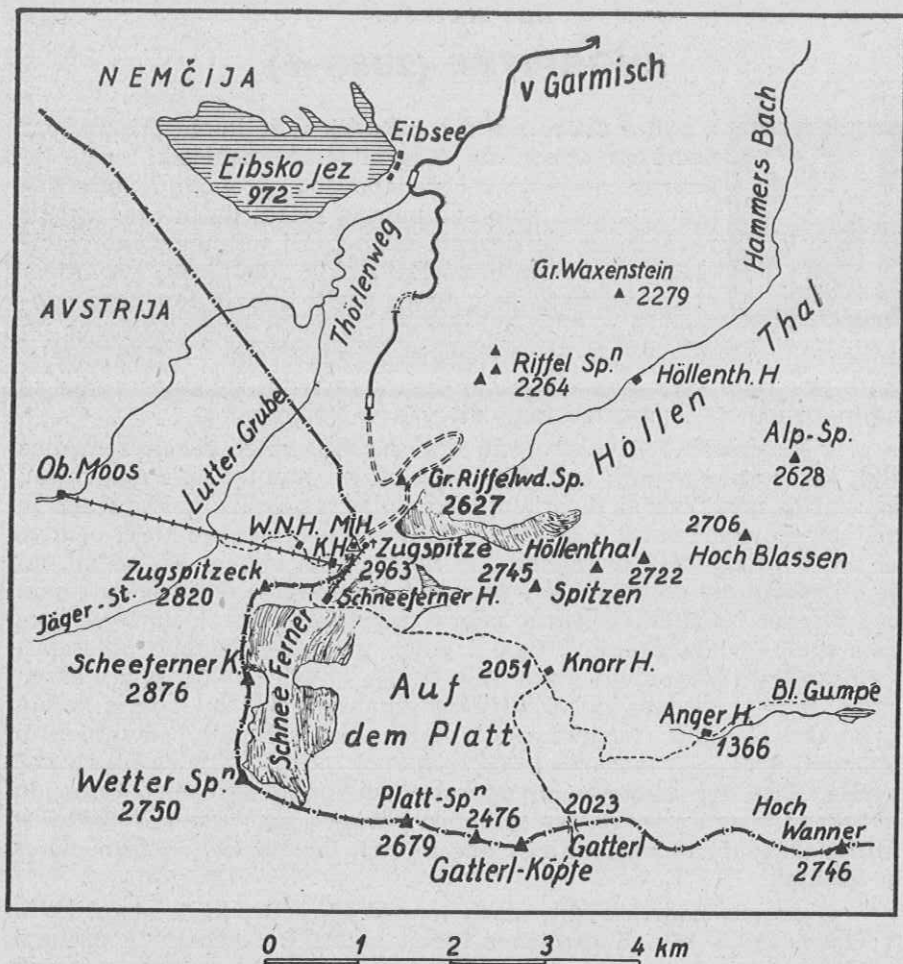
ZUGSPITZE (2963 m)

a poti v Garmisch sva z Rudijem že imela pripravljen načrt za vzpon na Zugspitze. Münchenski radio je namreč prejšnji večer napovedal prehodno poslabšanje vremena, zato sva morala hiteti, da bi brez večjih nevšečnosti še dosegla zadnji cilj najinega enotedenskega popotovanja po Bavarskih Alpah. Saj sva imela srečo, da naju je v tistih prvih dnevih lanskega septembra nenehoma spremljalo toplo jesensko sonce po mikavnih vrhovih okoli berchtesgadenskega bisera — Königseeja. Zato sva rade volje vzela v račun nekoliko manj ugodno vreme za najin pohod na Zugspitze, najvišji vrh v Nemčiji.

Iz Garmisch-Partenkirchena drži na Zugspitze razen železnice tudi več zaznamovanih poti. Najdaljšo, skozi Raintal na Angerhütte, ki sem jo sprva izbral za pristop, sva določila za sestop. Najkrajši je nedvomno vzpon skozi ozki Höllental mimo istoimenske kočice, vendar je pot v predvojnih priročnikih le nejasno opisana in zdi se mi, da je bil zadnji del dograjen šele po vojni. Zato sva se odločila za vzpon čez Wiener Neustädter Hütte, čeprav sem predvideval, da bova morala spet — dejansko že drugič v enem tednu — ilegalno prestopiti nemško-avstrijsko mejo. Pa ni bilo druge izbire. Za vožnjo z vlakom skozi temne predore do Schneefernerhaus (2650 m) nisva hotela žrtvovati 11 mark. Vrh tega sva hotela čim več videti in temeljito spoznati kraj, kjer sva bila prvič in kamor najbrž ne bova nikoli več prišla. Zato sva nameravala uporabiti zugspiško železnico samo do Eibskega jezera, nato pa sva se hotela povzpeti na Wiener Neustädter Hütte (2216 m) in naslednjega dne na vrh ter čez Schneefernerhaus v Raintal.

O drugih nadrobnostih nisva mnogo govorila, kajti ob prihodu v Garmisch je bila Zugspitze z vsemi okoliškimi vrhovi in grebeni zavita v goste, temne megle. Na kolodvoru sva oddala odvišno prtljago, brž kupila nov film in nekaj kruha in se usedla v zugspiško železnico, ki naju je za pičli 2 marki v eni uri potegnila do postaje Eibsee. Tako sva si prihranila okoli 10 km trde ceste in brez truda pridobila 274 m višinske razlike. Na postajališču Eibsee, ki je sredi gozda in jezera sploh ne vidiš, ni bilo nič kaj prijazno. Bilo je ravno poldne in nahrbtnik se nama po udobni 6-urni vožnji iz Berchtesgadna ni prav nič prilgel. Na kolodvoru ni nihče vedel, kje drži pot na Wiener Neustädter Hütte in tako sva bolj po občutku sledila neki nerazločni markaciji v smeri proti jugu. Pot se vije spočetka skozi redko, mešano hosto počasi kvišku in kmalu preide v številne ključe, vse bolj strmo navzgor. Na prvi čistini, ki jo tvori gozdni izsek skoraj do doline, sva naletela na izvir hladne studenčnice. Ker se je hkrati odprl krasen razgled na nekaj sto metrov niže ležeče Eibsko jezero, sva sklenila, da si bova na tem prijaznem mestu privoščila izdaten

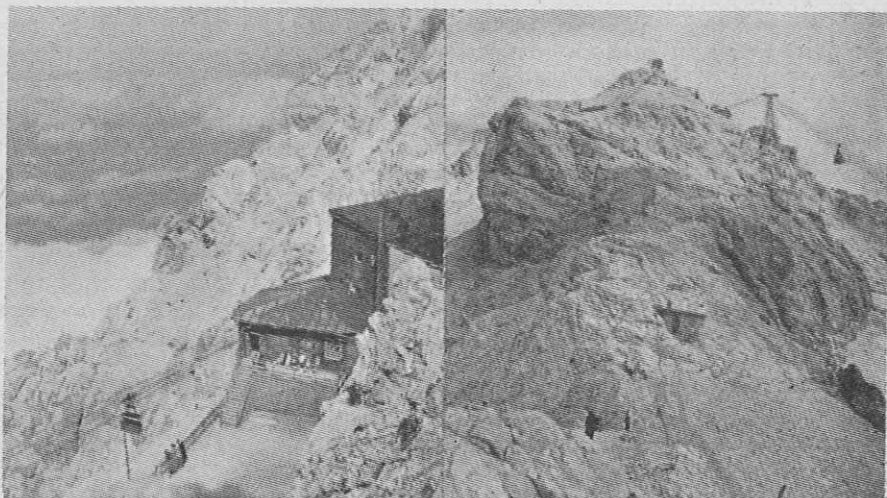

Karta skupine Zugspitze (2963 m), posneta po Baedekerjevem vodniku »Tirol und Etschland«, 1929

W. N. H.: Wiener Neustädter Hütte, 2216 m. — K. H.: Kammhotel, 2805 m. — M. H.: Münchner Haus, 2964 m

opoldanski odmor. Medtem je tudi sonce pogledalo izza oblakov, ki so se zgostili okoli zugspiškega masiva. Proti zapadu se je pa nebo že skoraj zjasnilo.

Menim, da ne bom nikdar pozabil tiste urice, ki sva jo z Rudijem preživela na tem počivališču. Ležala sva ob poti, glavo podprla z rokama in uživala v rajski tišini planinskega okoliša, ki jo je motilo le lahno žuborenje studenca. Od časa do časa je vetrič prinesel nekaj nežnih akordov hotelske glasbe z Eibskega jezera. Njegovo temno

Avstrijski Kammhotel, pogled z grebenske poti na Zugspitze

Zugspitze s kočo na vrhu in nemška žičnica, gledana z grebena nad Kammhotelom

gladino je včasih prerezal kljun motornega čolna, sicer je pa pogled na jezero vzbujal občutke miru in tihe spokojnosti. Kako rad se planinec spominja takih trenutkov, ki včasih zapustijo globlji vtis kot marsikatera težavna tura. Pravzaprav je pa vselej tako, da človek neprijetne doživlja sčasoma pozablja, živo se pa spominja trenutkov sreče in zadovoljstva, kakršen je bil najin počitek nad Eibskim jezerom.

Pa sva le morala naprej; neznana pot je bila pred nama, morda še dolga in zamotana, zato sva se zopet natovorila in odrinila navzgor po stezi, ki je na zemljevidu označena s Thörleweg. Kmalu sva dosegla majhno planoto, od koder sva zagledala velikanske sipine izpod sten Riffelwand Spitze in postajališče Riffelwand Riss, kjer železniška proga dokončno izgine v notranjost hriba.

Na omenjeni planoti se odcepi steza, ki drži mimo železniške postaje na škrbino Riffelscharte in dalje v Höllental. Hkrati sva zagledala tablo že znane, jajčaste oblike z napisom »Halt! Landesgrenze«. Daleč naokoli ni bilo živega bitja, le nekje daleč je zategnjeno zapiskala električna lokomotiva. Sledila sva markaciji, ki je kazala čez mejo dalje proti jugu in naju z lahnim vzponom pripeljala do drugega velikega prodišča, ki se že končuje pod ostenjem zapadnega roba Zugspitze. Lepa steza naju je vodila čez melišča poševno navzgor in tako sva dospela pred veliko rdečo grapo, ki je v vodniku označena z »Luttergrube«. Do nekako ene četrtine višine se vzpenja steza po grapi, potem pa zavije nepričakovano na desno, kjer obide prepaden stolp po dokaj zračni in zaradi zanemarnih varovalnih

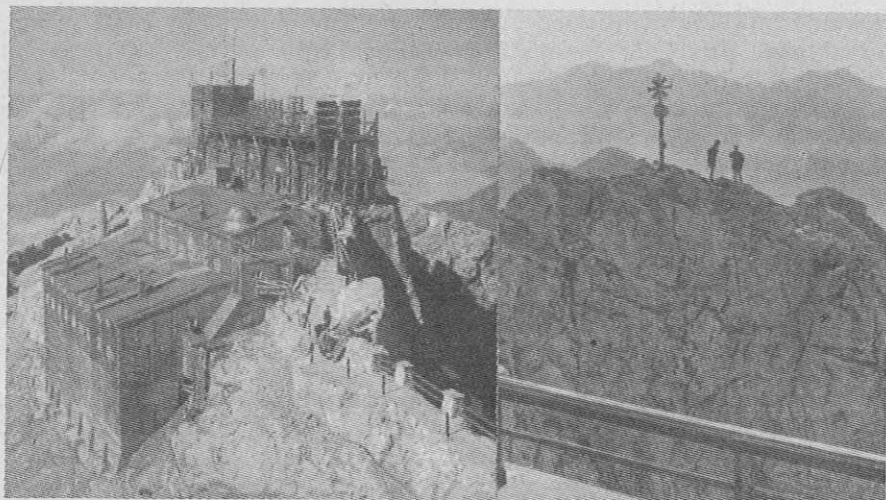
naprav deloma tvegani prečnici. Za robom sva prekoračila še dve peščeni grapi in se končno povzpela na rob, kjer se nama je odprl povsem nov in zanimiv pogled na tirolsko stran. Hkrati sva nad nami zagledala šop napetih jeklenih vrvi in njihovo rahlo brnenje je napovedovalo skorajšen prihod vagončka avstrijske žičnice na Zugspitze.

Promet na žičnici je bil kar živahen. Približno vsakih 20 minut je šel vagonček gor in dol. Potniki so naju z začudenjem opazovali, nekateri so nama celo pomahali v pozdrav. Z roba se planincu nudi lep razgled v dolino in na spodnjo postajo žičnice. Zato sva se na tem mestu malo ustavila, saj sva bila že dokaj visoko. Od tod gre steza po lažjem terenu na južnem obronku roba strmo navzgor. Na prvem prodišču se je najina steza združila s potjo, ki drži iz Avstrije na Zugspitze in ki je v zemljevidih označena z Georg Jäger-Weg. Kmalu sva prišla spet na rob, se vzpenjala nekaj časa po njem navzgor — pot je na tem mestu prav zanimiva — in spet zavila na severno plat, od koder sva v kratkem času dosegla veliko krnico, kjer neopazno stojita dve pritlični zgradbi, Wiener Neustädter Hütte, last avstrijskega Alpenkluba. Do sem sva od Eibseeja potrebovala okoli 4 ure lagodne hoje.

V koči sva bila tisti dan edina gosta. Sploh ima koča le malo obiskovalcev, čeprav je v njej dovolj prostora. V eni zgradbi je samo kuhinja in nekaj skupnih ležišč, v drugi so pa lepo opremljene spalnice. Razume se, da gre na Zugspitze, kamor vozijo železnica in dve žičnici, le redkokdo peš, posebno ne mimo te koče. Avstrijci imajo lepšo in nedvomno udobnejšo pot čez sedlo Gatterl, Nemci pa — kolikor jih gre peš — uporabljajo dostope skozi Rain- ali Höllental,

Kljub samoti sva v Wiener Neustädter Hütte preživela prijeten večer, ki je hitro minil ob izvrstnem pivu in ugodnem kramljanju z oskrbnico, pristno Tirolko in vrhu tega — vsaj po njenem pripovedovanju — izvrstno smučarko. Ko je slišala, da sva prišla od Eibskega jezera, je bila v velikih skrbih za naju, češ da bova imela na vrhu Zugspitze, kjer bova morala zopet prestopiti mejo, velike sitnosti. Sicer pa nama je dala dober nasvet, naj ne prestopiva praga avstrijskega Kammhotela na zgornjem koncu žičnice, kajti potem bova morala skozi pređor v nemški Schneefernerhaus, kjer prežijo obmejni cariniki, ki pobirajo mastne pristojbine. Če nama bo uspelo — tako je menila — priti neopazno mimo hotela na greben in po njem do koče na vrhu, bova lahko kar zadovoljna.

Glede na tako situacijo sva sklenila doseči čimbolj zgodaj greben nad Kammhotelom. Zato sva naslednjega jutra odrinila ob sedmih. Računala sva, da potniki, ki se vozijo z žičnico, ne vstajajo tako zgodaj. Razen tega je bil vse zavito v sivo meglo in v takem vremenu se nama res ni tako zelo mudilo na vrh. Planinska koča, v kateri sva prenočila, stoji na robu velike krnice. Zaznamovana steza drži deloma po gladkih plateh, deloma po grušču počasi navzgor, nato pa zavije na levi rob stene, ob kateri je tudi speljana žičnica. Ta del poti nama je zelo ugajal, saj je hoja po njem brez nevarnosti, hkrati pa zani-

Zugspitze (2963 m) z juga,
na vrhu. Münchner Haus

Vzhodni vrh Zugspitze (2962 m)

miva. Začenja z veliko, nagnjeno polico, preide pozneje na sredino pobočja neposredno pri žičnici in ob njej do hotela, ki ga Avstrijci zaradi bližine grebena imenujejo Kammhotel (2805 m). Do sem sva hodila slabo poldrugo uro.

Žičnica je ves čas najinega vzpona mirovala in če bi le četrť ure prej zapustila kočo, bi povsem neopazno prišla na greben. Ker sva pa prišla do hotela hkrati s prvim vagončkom žičnice in ker se je medtem tudi megla deloma razgrnila, sva bila predmet splošnega občudovanja prvih potnikov, ki so se vsuli na hotelsko teraso. Med njimi sva opazila tudi avstrijskega carinika. Rudi je na tem mestu tako pospešil korake, da sem ga komaj dohajal. Tik nad hotelom sva stopila na greben, kjer sva spet zagledala znano tablo s še bolj znanim napisom in celó obmejno hišico bavarskega »grenclerja«. To je pa bilo tudi vse, kajti na nemški strani so bili še bolj zaspani. Nemška žičnica, ki pelje lagodne »turiste« od gornje železniške postaje v hotelu Schneefernerhaus še zadnjih 300 m prav na vrh Zugspitze, je še mirovala in nikjer ni bilo nobenega človeka. S precejšnjim olajšanjem sva sledila grebenski stezi proti vrhu, ki ni bil več daleč pred nama. Spet sva bila na nemških tleh in si izmišljala razne izgovore, če bi naju kdo vprašal, od kod da sva prišla. Pa sva šele više gori srečala nekaj planincev, ki se niso zanimali za najino pot.

Tik pod vrhom je izsekana velika ploščad, kjer so baje Avstrijci hoteli sezidati velik hotel, pa jih je verjetno »Anschluss« rešil te skrbi. Na vrh sva prišla že pred deveto uro, tako da sva od Kammhotela hodila samo 20 minut. Stezá je na tem delu grebena več, vendar so vse varovalne naprave poškodovane in sila zanemarjene. Čutiti je, da so običajni planinci na takem vrhu že zelo redki, kajti

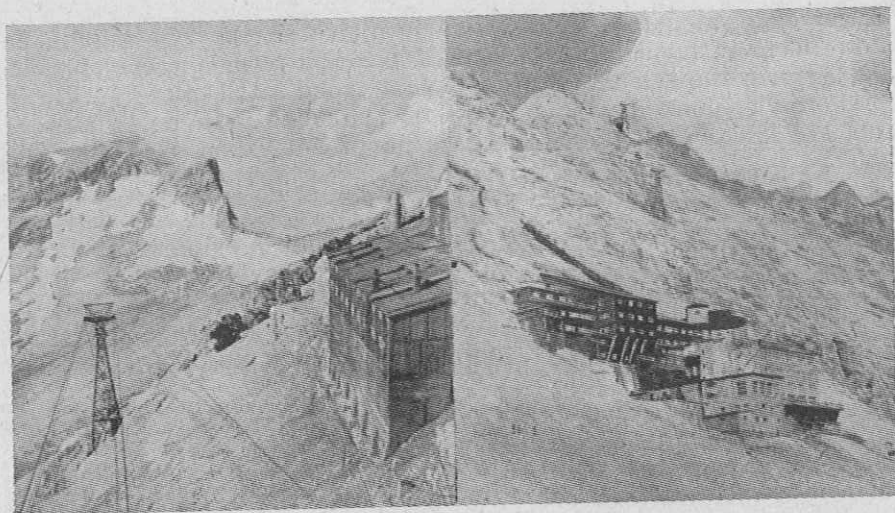
nikomur ni mar za njihovo varnost. Sicer pa greben ni »hud« in sva brez težav prišla do znamenitega Münchnerhausa, ki stoji prav na srednjem vrhu, na višini 2964 m. Med najinim vzponom se je megla v glavnem spustila, tako da sva imela na vrhu prav lepo sončno vreme in tudi z razgledom sva bila kar zadovoljna.

V splošnem je Zugspitze sila zanimiv vrh, ne toliko za planinca kolikor za tehnika. Razume se, da je kot najvišji vrh Nemčije zelo privlačna točka za domače in tuje obiskovalce. Znameniti Münchner Haus je bolj podoben leseni trdnjavi kot pa planinski koči. Sestoji iz več objektov, ki so očitno nastali v raznih časovnih obdobjih. Streha je polna različnih anten za kratkovalovne brezžične prenose in skozi eno izmed oken se vidijo številne električne naprave, ki so skozi vse leto stalno v obratu. Razume se, da je na vrhu tudi vremenska opazovalnica in celo majhna zvezdarna. Na sosednem vrhu, ki je le okoli 30 m oddaljen od glavnega, stoji težka, zidana stavba, v kateri je končna postaja nemške žičnice. Stavba ima obliko stolpa, v katerem je tudi majhna restavracija s ponosnim napisom »Die höchste Gaststätte Deutschlands«. Verjetno so tam tudi cene najvišje. Na ravni strehi te stavbe je ploščad, od koder je krasen razgled na vse strani. Zelo poučna je velika, vodoravna medeninasta plošča, na kateri so v več krogih zaznamovani vsi vrhovi, ki se vidijo s tega mesta, seveda kadar je ugodno vreme.

Po ogledu koč in razglednega stolpa sva obiskala še malce nižji Ostgipfel (2962 m), na katerem je železni križ. Do tja prideš po slabo zavarovani in delno zelo izpostavljeni stezi čez razdrapano škrbino v 10 minutah. Od tod je veličasten pogled v snežno krnico nad Höllentalom, kamor te pripelje steza z vrha po zelo prepadni steni. Ta pot je očitno priporočljivejša za vzpon kot za sestop. Naju ni mikalo tod navzdol, ker sva si hotela ogledati še ostale zanimivosti, predvsem pa Schneeferner Haus, ki leži na nasprotni, južni strani. Zato sva se vrnila nazaj na glavni vrh, kjer sva se sončila pred kočjo in uživala opojnost gorske višave. Okoli vrha je valovilo megleno morje, iz katerega so se dvigali bližnji vrhunci in nekatere daljne gorske skupine. Med njimi sva celo ugotovila Ötztalske Alpe

Pred sestopom sva si z Rudijem v Münchenski koči privoščila skromno kosilo, sestojече iz neogibne »Erbsensuppe«, na katero sva se že kar privadila. Čudila sva se, da nama niso hoteli dati štampiljke za žigosanje najinih razglednic. Morda so mislili, da jima hočeva konkurirati s prodajo žigosanih razglednic. Sploh sva opazila v nekaterih nemških planinskih kočah nekakšen vsiljiv red in pretirano disciplino. Tako naju je natararica v Watzmannhausu hotela preseliti od večje mize k manjši, čeprav so bile vse prazne. Neprijeten je tudi davek na pijače (»Getränksteuer«), ki ga moraš plačati tudi za čaj in kavo, potem neogibna obvezna napitnina itd. Pač pa imajo za člane planinskega društva vselej pripravljeno kako enotno jed po nižjani ceni.

Ob pol dvanajstih sva nastopila sestop v dolino. Vrnila sva se po južnem grebenu do mesta, kjer sva zjutraj nanj stopila. Okoli

Pogled z vrha Zugspitze proti jugu, za jamborom žičnice Schneeferner Haus z ledenikom

Pogled z ledenika na Schneeferner Haus in vrh Zugspitze

Kammhotela je bilo precej živahno, na grebenu pa je sedel edinole nek Avstrijec z ženo, ki je bil v silnih skrbih za naju, češ, kako moreva hoditi po planinah — brez palice. Tam sva naletela tudi na bavarskega obmejnega »organa«, ki je ravno svojo hišico zaklepal. Ko sem se zanimal za daljno pot na Schneeferner Haus, mi je prijazno svetoval, naj greva kar naprej po grebenu — torej ravno po mejni črti — češ da bova malo dalje dobila lepšo stezo za sestop. Tako sva si temeljito ogledala okolico in počasi sestopala k hotelski trdnjavi — Schneeferner Haus, ki je kakor velikansko orlovsko gnezdo, prilepljena na dokaj strmo vzhodno pobočje med vrhoma Zugspitze in Zugspitzeck, na koti 2650 m.

Ta hotelska trdnjava je res vredna nadrobnejšega opisa. V njej je menda eden najbolj razkošnih hotelov Nemčije, saj stane postelja nič manj kot 25 mark za noč. Najboljši dokaz za razkošnost je dejstvo, da je bil ves hotel še do nedavna zaseden po ameriški okupacijski oblasti. Sedaj imajo samo še svoj »skiing room«. Pod hotelom se namreč razprostirajo ogromni podi »Auf dem Platt«, kjer je pozimi pravcati smučarski raj. Za udobnost služita kar dve vzpenjači, prva manjša z gondolo vozi od hotela kakih 100 m navzdol na planoto, druga, smučarska, je pa niže doli in je dolga 600 m, z nosilnimi stolpi iz jeklene konstrukcije.

V stavbi Schneefernerhausa, vendar povsem vsekana v steno, je končna postaja zugspiške železnice z dvema peronom. Tja se pride iz lepo opremljene avle, od koder je tudi dostopen 520 m dolgi predor k 155 m višje ležečemu avstrijskemu Kammhotelu. V avli je na steni vdelana marmorna plošča, s katere sva posnela, da je bila

železnica zgrajena v l. 1928-31, da je njen začetek v Garmischu na koti 705 m in konec na koti 2650 m. Nadalje je na plošči napisano, da je normalne železniške proge 7,4 km, zobate železnice 11,2 km in predorov 4,6 km. Glede na višinsko razliko 1945 in dolžino proge 18,6 km lahko zračunamo, da znaša povprečni vzpon okoli 104,5 %.

Na severnem koncu hotela je vstop v stavbo, stopnišče in veliko dvigalo, kar oboje drži k postajališču žičnice. Tod je ves dan zelo živahno; razume se, največ je tujcev, posebno številni so ameriški častniki s svojimi družinami, tuji študentje, letoviščarji in le redkokdaj se vidi kak planinec z nahrbtnikom. Taki in drugi skromnejši obiskovalci se radi zatekajo v veliko pivnico (»Bierstube«), kjer so cene običajne. V hotelu je tudi poštni urad s posebnim pečatom najvišje pošte v Nemčiji.

Schneeferner Haus, ta gigantska stavba na 2650 m nadmorske višine, z vsemi udobnimi napravami in instalacijami, naredi na obiskovalca globok vtis. Posebno veličasten je pogled nanj z ledenika Schneeferner, katerega sva si še pobleže ogledala, preden sva dokončno odrinila v dolino. Ledenik je dokaj razsežen, vendar nima velikih razpok in je poleti bolj podoben razmočenemu snežišču kakor pa pravemu ledeniku. Še pogled proti vrhu, ki so ga občasno zakrivale cunjaste megle, in — nastopila sva pot v dolino. Ob 14. sva bila že pri smučarski vzpenjači in kmalu za tem našla zaznamovano stezo v Raintal. Tedaj se je pričelo enolično sestopanje po morenasti planoti in zaprodanih podih, ki je trajalo polno uro. Potem sva prišla na valovita travnata pobočja in kmalu prispela do Knorr Hütte (2501 m).

Ker je bilo še zgodnje popoldne, sva sklenila nadaljevati sestop do znatno nižje Anger Hütte. Steza naju je vodila skozi ruševje in planinske pašnike, deloma tudi čez grušč do skalnatega skoka. Tam gre pot v levo do sedelca, od koder sva pod nama zagledala dolinsko stopnjo Oberer Anger, ki je bila včasih najlepša planina in katero je l. 1920 do polovice zasul kamenit plaz. Spustila sva se po visokem ruševju na opustošeno planino in po položni stezi dosegla manjšo jaso med redkim drevjem in ruševjem, Materer Anger, kjer stoji lepa enonadstropna stavba — Raintaler Angerhütte (1370 m). Kraj, na katerem stoji koča, je obdan od strmih sten vrhov Kleiner Wanner in Kirchtürme, ki dajejo okolju resnobno obeležje. Ker je pa okoli koče vse zeleno in bistri Partnach Bach šumi ob poti, se mi je kljub temu ves tisti kraj dozdeval zelo idiličen. Zato sva šla pred večerjo še malo na sprehod okoli koče.

Globok mir, ki je vladal tod okoli, je bil v velikem nasprotju s hruščem okrog visokogorskih hotelov. Skozi Raintal gredo le maloštevilni planinci na Zugspitze, saj traja vzpon iz Partenkirchna okoli 10 ur. Ob vhodu v Raintal je namreč znamenita soteska Partnach-Klamm, kjer je konec avtomobilske ceste in dalje moraš hočeš nočeš peš. Zato je ta dolina odmaknjena od vsakdanjega življenja, polna nedotaknjene lepote, zelo podobna naši Krmi. Nekoliko več življenja

daje Raintalu večkrat presihajoči Partnach-Bach, ki na nekem mestu tvori krasen slap. Gornja polovica je celo s poti od daleč vidna, spodnja je pa stisnjena med oprane stene ozkega kanjona in do mimoidočega potnika prihaja le votlo bobnenje sproščenih vodnih sil. Neizčrpne morajo biti lepote stranskih dolin, posebno proti vzhodu, kjer so številne krnice in velikanska prodišča pod navpičnimi stenami Wettersteina.

Vse to sva z Rudijem mogla bolj slutiti kakor doživljati, ko sva zadnjega dne najinega pohoda na Zugspitze prešla Raintal in Partnach Klamm v štiriurnem »maršu«. Človek kasneje često obžaluje, a vendar je tako, da ga vselej nekaj žene dalje, v pričakovanju nečesa novega. Po najinem tedanjem načrtu sva morala biti že zgodaj popoldan v Münchenu, zato sva še tisto dopoldne na hitro zaključila zugspiško turo z obiskom olimpijskega stadiona v Partenkirchnu.

Branko Zemljič:

SOLČAVA*

»Motite se! To slovensko ime je dal Solčavi šele Martinčev France, profesor France Štifter, ki se je kot vseučiliški profesor v Kalugi podpisoval Fedor Matvejev Tvorcev. Prvotno ime Solčave pa je »Sulzbach«. In to so dali kraju Bavarci, ki so se v 14. stoletju preselili semkaj. Štifter se je najbrže nastanjal le na pripovedovanje, po katerem bi neki Roban v Robanovem Kotu nekje baje kopal sol, pa je po tej verziji silil z imenom »Solčava«. Le kar pogledjte na karto, pa boste našli na Tirolskem in na Bavarskem nekaj krajev z imeni »Sulzbach«.

Sam profesor Štifter pa tudi trdi, da je Štifterjeva domačija najstarejša v tem naselju. Da bo to držalo, vam lahko dokazujejo že samo imena v Solčavi: Štifter, Sturm, Herle, Tajčman, Icmanik, Tišler, Nemc, ki pričajo o nekdanjih naseljencih v tem kotu.«

Tako je namreč zavrnil pokojni dr. Tominšek, čigar žena je bila Tirolka, mojo trditev, da je izvirno in prastaro, pravo ime prav gotovo »Solčava«, odnosno Sučava, Sovčava.

Izvajal sem, da so bivali že pred prihodom Bavarcev v tem predelu Sloveni, ki so verjetno ob znanem naseljevanju naše zemlje v 5. in 6. stoletju prenesli na nove kraje imena iz prvotne domovine.

Kaj ni značilno, da so na Poljskem kar trije kraji ob rečicah z istim imenom Suczawa?! In to prav tam, kjer se te vode »sučejo«, vijejo z več koleni sem ter tja, prav tako, kot se »suče« Savinja v ostrih zavojih v Solčavi sami, in to 5-krat v kratkih razdaljah v dolžini komaj slabega pol kilometra!

Umolknil sem, ker je starejši, učeni mož kategorično izpodbijal mojo razlago. Konkretnjših, pisanih dokazov mu takrat, žal, nisem mogel predložiti. Žilica mi vendarle ni dala miru, pa sem se zagrizel v iztikanje za dokaznim gradivom. Zelo žal mi je, da mu svojih izsledkov danes, post mortem, ne morem več predložiti.

Kako je torej s to rečjo?

Fran Kocbek piše v svoji knjigi »Savinjske Alpe« na str. 213:

»Samostanu« — (gornjegrajskemu namreč) — »je bilo še mnogo do tega, da bi se kolikor mogoče sveta na novo obdelalo, iznova naselilo. Krčiti gozde, širiti svoje meje in tako večati svoje dohodke, mu je bilo posebej v ustanovni listini dovoljeno. Tudi so ti kmetje na novinah («coloni« se zovejo l. 1140)

* Op. ured. Priobčujemo sestavek, da opozorimo na stvar, čeprav se z vsemi izvajanci ne strinjamo.

svobodni, plačujejo le določene davščine v prirastkih ali denarju, vse drugo pa je njihovo. Pa še nekaj ne smemo pozabiti. Najbrž so menihi poklicali tudi tuje naselnike, Slovence in Nemce. Tako se najlaže razlagajo imena nekaterih kmetij v urbarju iz l. 1426. Omenjeni urbar, ki se je potem spopolnjeval do l. 1441., šteje v naši pokrajini 6 uradov s 752 domovanji, od katerih pa je bilo 27 nezasedenih pustot. Urad je štel v Solčavi 50 domov (2 pustoti).«

Po pripovedovanju starega Antona Herleta (roj. 10. I. 1845 v Solčavi) je bil prvi kmet v Solčavi Knez. Bil je baje obubožan knez, ki je bil pregnan iz svoje dežele ter je tu začel prvi obdelovati zemljo pod Strehalco, kjer da je potem ostalo pri hiši še prvotno ime.

Drugi kmet je bil Gradišnik. Tretji pa, ki se je naselil v Citriji, pa je bil Štiftar, ki je pozneje dal del svojega posestva hčerki Majdi. Od tod ime: Majdač. Drugi del je predal svojemu sinu Martinu (Martinc), a večji del — Štiftarjevino — je obdržal zase. Te tri hiše na kupu pod Olševo nosijo ime Citrija (Zu dreyen).

Po ustnem izročilu njegovih — t. j. Herletovih — prednikov je živel doma ime »Sučava«. Če pa so šli v Gornji grad plačevat »štibro« ali pa po kakršnih koli drugih opravkih po svetu, pa so dejali, da so doma iz »Žocpaha«.

Kje le naj najdem otipljivejših dokazov za svoje domneve in trditve?

Da je solčavsko naselje obstajalo že pred prihodom Bavarcev v 14. stol., dokazuje zgodovinsko dejstvo, da je imel gornjegrajski samostan »l. 1268 prepri zaradi meje s koroškim vojvodom Ulrikom. Na Olševi se je tedaj zbralo oglejskih in samostanskih nevoljnikov 500 ali še več ter vsi oglejsko ministerialci, da pričajo v korist samostana.« (Prav tam.)

Razumljivo je, da v poznejših zapiskih v urbarju ne bo najti drugega imena kot Sulzbach.

Zanesljivejši vir pa bi morda le bilo najti v še starejših zapiskih. — Ali se je vse to izgubilo? Morda, verjetno pa bi lahko bilo, da bi se v Gradcu v deželni knjižnici le dalo kaj zaslediti. Toda ti spisi so zame nedosegljivi.

Kaj, če bi se morda ne našlo kaj ustrežajočega v solčavski župnijski kroniki?

Pa mi jo je dal — lansko leto — uslužni solčavski župnik rade volje na vpogled.

Ta obstaja — v nadaljevanju — šele od l. 1845 dalje. Starejše, predhodnice, ni več. Pisal jo je župnik Janc; seveda v nemščini.

Pa me ni zadovoljila. Prvi slovenski tekst v tej kroniki zasledim šele iz l. 1852 (str. 48). Glasi se med drugim:

»Letos je bila zima v Solčavskih* gorah kakor tudi drugod posebno mila.«

Ali ne obstaja morda tudi še kaka »Spominska knjiga«, ki jo omenja dr. Johannes Frischauf (Gedenkbuch der Pfarre Sulzbach)?

Tudi to dobim na vpogled.

Naj govore pisci sami:

I.

1. Premda je junački doči v poletji
preko peči vuske i škule ovame;
Dragi! junaki biti hočeš još vekši
Kad v zimi dolazijo si v belo Sovčavo.

2.

Vera (...?)** velikoga viditjo nije
V leti samo ki ovde je bijo
Vara se jako, povsudi i drugje
Kak Sovčavani v snegi živijo.

3.

Ljuba mi mila Sovčava!
V tebi bijo jedno godino dana; —
Nisi za me ti bijo pušava;
Zdrava sad budi, ostanesh mi draga!

Sulzbach, am 30. September 1838.

Andr. Lenartschitsch m. p.
coop. Sulzbachensis et
decreti: Kalobjensis.

* Podčrtal jaz. Enako podčrtal vsa naslednja imena pisec B. Z.

** verjetno: »u Boga« — a je nečitiivo.

II.

»Sem Te u dveh dnevah sprijel za dva roba, ma mila domovino! na belih vodah pri sv. Križu, v Sučavi ovde; — da bi te ogrnul enkrat nebeški Oča, i vsul vse duše Tvoje v njedrije Svoje! Na romarii k prelimen prijatelju i rojaku Ivanu — Božja pomoč i slavenski pozdrav po vsih Tvojih potah!
Z Bogom prijatelj mili!

18. september 1860 Tubosi Gpagyun
(= Givosi Dragutin) (v cirilici)

III.

Velikanska je tukaj narava
Neskončniga Stvarnika
Hvalevredna pa tudi priprava
Prijateljskega Zupnika.

Solčava 11. september 1866 Janez Kalin Mediziner
Solčava 11. 9. 1866.

IV.

»France Jeraj, dijak celjski, je 10. septembra 1868 v veličastni dvorani božje mogočnosti v Solčavi glasno klical: Zivila zjedinjena Slovenija!!!«

V.

»Na zdravi! drahi mily Slovenci!

Franc Söllmayer, ljubljansky Sokol
Sulzava, 13. 8. 1869

VI.

»Ljuba Solčava, zapustiti te morem Ali na te zamisliti zabil ne bodem; Preden j pa se na pot podam ... itd.«
19., 20. in 21. 8. 1872. Josip Geršek, dijak IV. Gymnasialke v Celji.

VII.

»Ljubi bralec, ki potuješ po tem kraju, vem da se ti dolgočasno zdi; pa le potrpi...« itd. — »Drugič ako mi še Bog življenje pusti, bom bolje popisal moje potovanje po Solčavi.
V Solčavi 19., 20. in 21. augusta 1872. Josip Geršak«

VIII.

»...volám z utaob srdce mého hřimave: „Na zdar!“
S Bohem!!! Na shledanou!!!
V Sulčavi dne 24. Srpna 1872 oddany Ant. Kosthim c. kr. (. . . ? . . .)* iz Celja«

IX.

»Tone Fišer, tukajšnji kapelan« — opisuje in poje v daljšem opisu slavo »Solčavi«, datum pa napiše:
»Žocpah 1. 9. 1875«

Vsi gornji citati so prepisani natanko iz knjige; nebstvene stvari, ki sicer nimajo nobene zveze z namenom, ki sem ga zasledoval, so izpuščene, imena pa sem podčrtal jaz.

Skromni so ti podatki, vendar menim, da smem reči: Sapienti sat! Saj je iz teh nekaj zapiskov, ki segajo v najdalj dokazno dobo (1838), dovolj jasno razvidno, da so vsi ti navedeni vpisovalci poznali najgotoveje od Solčavanov samih rabljeno ime »Solčava«, »Sovčava«, »Sučava«, ki pa se je moralo uradno rabiti le: »Sulzbach«.

Prav tako je razumljivo, da je moralo vse to biti znano tudi domačinu prof. Štifterju, ki je morda ali vsaj verjetno — dasi tega nisem mogel ugotoviti več, ker so pač njegovi vrstniki že pod grudo — zastavil svoj vpliv pri ožjih prijateljih in znancih, da so se oprijeli starega slovenskega naziva »Solčava«, da je po tolikih stoletjih splošno uveljavila svojo prvotno pravico. Umrli pa je prof. Štifter okoli l. 1920—1923 v Kalugi, star okrog 80 let.

Ne laskam si, da sem odkril Ameriko; vendar čutim zadoščenje, da sem se s svojimi prvimi domnevmami resnici bolj približal kakor moj pokojni sicer prezasluzni rojak dr. Tominšek. Rad bi na podlagi teh skromnih dokazov z njim še enkrat spregovoril o tem; toda, usodno nam vsem začrtana pot v nič vsemirja je že spustila železni zastor med naju.

* nečitljivo.

Andrej Aplenc:

SEVERNA STENA ŠTAJERSKE RINKE

Obetal se je lep, sončen dan, ko sva se z Zoranom vzpenjala po melišču proti severni steni Stajerske Rinke. Logarska dolina je še ležala zavita v rahlo jutranjo tančico, vrhovi nad nama pa so se že bleščali v soncu. Samotna, strma in mračna se je dvigala stena pred nama. Tišino je motilo samo šumenje vode v ozebniku med Rinko in Križem in ropotanje kamenja, ki se nama je prožilo pod nogami.

Pravzaprav sva bila malo zaskrbljena in preveval naju je občutek vznemirjenosti pred neznanim, ki pa popusti, ko človek prime za skalo. Zakaj sva si izbrala ravno to smer, bi težko povedal. Morda zato, ker sva svoj čas že okušala vzhodno steno Glave v ne ravno najlepših okoliščinah, pa naju je sedaj mikalo, kakšno je skalovje z druge strani; mogoče naju je privlačila že stena sama s svojim mrkim izrazom in previsnimi skladi v sredini, ali pa se je nama zopet zahotelo potrditve telesnih in duševnih sil.

No, o tem takrat nisva dosti premišljevala. Mnogo bolj naju je mikal sam potek smeri, ko sva si z melišča ogledovala skalno gmoto, ki se je dvigala pred nama.

Kmalu naju je sprejela stena v svoje okrilje. Po prvih raztežajih sva prišla na robček, od koder se nama je odprl pogled v kuloar. Rumen in bel, s slapovi šumeče vode, je pritegnil najine poglede za nekaj časa nase.

Ko sva zapustila robček, sva se kmalu znašla pod strmim, algastim kamonom, preko katerega sva prišla na nekoliko lažji svet, kjer bi se morala začeti prečka v levo, nato pa v desno, ki povede plezalca mimo previsnih skladov. Prijatelj, ki je vedno velikopotezen, je plezal na levo, dokler se je le dalo in tako sva seveda zgrešila tisto rdečo luknjo, o kateri piše Modec v svojem popisu. Ko pa na levo ni šlo več, sva jo pa ubrala na desno in navzgor. Plezanje je bilo tu precej izpostavljeno, skala pa trdna, z majhnimi, zanesljivimi oprimki, tako da sva tudi nekaj nerodnih mest preplezala brez posebnih težav. Takrat se nama seveda niti sanjalo ni, da nisva v smeri. Živela sva v pobožni veri, da greva prav.

Sicer pa naju tudi zavest, da plezava po svoje, najbrž ni preveč vznemirjala, ker sva prostovoljnih in neprostovoljnih variant že navajena. Sploh pa ne razumem ljudi, ki plezajo natanko po opisu, ki najdejo vsak previs, grapo in kamin, še celo vsak stop in oprimek, na katerega je prvi pristopnik v steni položil svojo nogo in roko. Midva tega ne zmoreva, pri najboljši volji ne. Območje, v katerem se giblje smer, nekaj značilnih mest in orientacijski čut, to je vse, kar neseva s seboj. Edino tako plezanje, pri katerem si ves čas samostojno iščeva pot, kjer živiva s skalo, nama je všeč.

Imava pa seveda pri tem vedno tudi svojo zabavo. Ko sva plezala v Slovenski smeri, se nama je že pri vstopu zdelo, da greva po svoje. V opravičilo moramo povedati, da razgled ni bil najboljši, ker mi je Zoran že po nekaj metrih plezanja izginil izpred oči in potem me je konec vrvi, ki je prosto visel v megli, izredno zabaval. Ko sva prilezla v neko grapo, mi je prijatelj, ki se je že nekoč potikal tod okoli, sveto zatrjeval, da je še nikoli ni videl. V istem trenutku sem pa jaz, ki sem bil prvi, zagrabil za pločevinasto skrinjico. Z neprikrito radovednostjo sem vlekel iz nje knjigo, da bi ugotovil, v katerem predelu Triglavske severne stene sva. Menda ni treba pripomniti, da sva bila v Slovenski smeri, v grapi nad Belimi platni.

Stajerska Rinka je pa orientacijsko veliko težja in zato sva z zanimanjem pričakovala, kaj bova zagledala, ko naju je prečka na desno privedla pod rjav, izredno strm kamin. Dobrohotna usoda nama je naklonila še eno priložnost, da se vrneva na pravo pot, kajti po tem kaminu, kot sem pozneje ugotovil, poteka pravilna smer. Na nesrečo sva pa pred turo nekaj slišala o težkem rumenem kaminu. Ker se barva ni ujemala, sva po krajšem posvetovanju sklenila, da nama ta ni všeč. Najino zanimanje je pritegnilo razčlenjeno skalovje na desni in tako sva jo ubrala mimo tistega rjavega kamina in kmalu dosegla teren, ki je bil vsaj od spodaj videti lažji. Zoran, vesel tega

odkritja, mi je sporočil svoj sklep, da bo od sedaj plezal samo tam, kjer ni preveč težko. Jaz sem s tem popolnoma soglašal, edina težava pri stvari je bila, da je tega lažjega terena po dveh raztežajih zmanjkalo. Nad nama je zijał kamin, ki je bil za spremembo rdeč. Prav rad verjamem, da bi v tej steni našla kamine v vseh mogočih barvah, samo ko bi jih bila iskala. Nama pa takrat ni bilo do tega. Hotela sva priti čimprej iz srednjega dela stene in zato sva zlezla v rdeče, zelo izpostavljeno skalovje. Plezanje je bilo tu težko in krušljivost je po najinem mnenju dosegla svojo skrajno mejo. Zavedala sva se, da sva v najtežjem predelu, vendar tudi tu, vsaj Zoranu, ni zmanjkalo smisla za humor.

»Tule je nek kamen, za katerega se bojim, da bo padel nate, če bom šel preko njega,« mi je oznanjal med ploho drobirja.

Previdnost, ki izvira iz dolgega poznanstva z njim, mi je narekovala, da sem ga vprašal:

»Ali je velik?«

»Da... ima nekaj centov,« je odgovoril z neprizadetim glasom. Hudo-urnik besed, ki jih ne morem ponoviti, ga je pripravil do tega, da je plezal v loku okrog njega.

Sam izstop iz kamina je bil težak in celo zračen. Zagvozden na neroden način sem opazoval kamenčke, ki so sedaj udarjali v steno poleg mene. Takile previsi imajo sploh to dobro lastnost, da se drugemu ni treba bati, da bo dobil kaj na glavo.

Iz kamina sva prišla v odprt jarek, kjer težave niso bile nič manjše. Vsak blok, katerega sva otipala, je bil preperel in njegov votli glas naju ni nič kaj razveseljeval. Tu sva tudi v najino presenečenje odkrila klin, za katerega ne vem, kako je prišel tja. Kolikor sem mogel presoditi iz opisa, sva prišla v pravo smer šele po nekaj raztežajih na majčkeni gredini, pod samo Glavo. Najbrž je kakšna naveza pred nama tudi plezala po svojem »orientacijskem čutu«.

Sam klin je bil zabit na nerazumljiv način v visoki gladki plošči in Zorana je stalo precej sopihanja, da je priplezal do njega. Kmalu nato se je jarek položil in se spremenil v kamin, ki je bil zaprt z veliko preveso, kateri sva se midva izognila po krušljivi prečki na strm raz. Po njem sva dospela na gredino in ugledala pred seboj zadnji del stene, Glavo.

Tu sva se oddahnila in pospravila nekaj priboljškov, katere mi je uspelo odnesti iz domače shrambe. Hitro sva si začrtala smer nadaljnje vzpona, ki je potekala z majhnimi izjemami naravnost na vrh. Sonce se je že nagibalo proti zahodu in Zoran, ki ne hodi rad ponoči po gorskih poteh, me je priganjal k hitremu plezanju.

Razčlenjenost skalovja je zbujala upanje, da bo tu plezanje precej lažje, vendar sva kmalu uvidela, da sva bila v zmoti. Najina kratka vrv nama je povzročala težave, ker sva se morala ustavljati v ne ravno prijetnih položajih. Zračnost stene je tu prišla popolnoma do svojega izraza in z mešanimi občutki sva poslušala kamenje, ki je vršelo skozi praznino in se s pokom ustavljalo nekje globoko pod nama. Počasi se naju je začela polasčati utrujenost in z vedno večjim nezaupanjem sva obtrkavala oprimke. Želela sva si, da bi bila že na vrhu, vendar so vedno znova pred nama vstajale gladke plošče, grape in previsi.

Bila sva že precej visoko, ko sem priplezal do prijatelja, ko je na čuden način stal v odprti steni, pripet na klin. Nedaleč od njega je rasla iz stene velika luska. Ves vesel, da bom vendar enkrat stal na dobrem stojišču, sem splezal med njo in steno in rekel Zoranu, naj se odpravi naprej. Na njegovem obrazu se je pojavil izraz premišljevanja, nato senca dvoma.

»Hm,« je rekel.

»Kaj pa je?«

»Brcni v tole lusko.« Ljudje imajo včasih čudne želje, ki jih nikakor ne razumem. Ker mi je dober prijatelj, sem mu ustregel.

»Maje se,« mi je prijazno povedal.

Videti sem bil precej presenečen, kajti začel se je smehljati. Zabil sem klin, uporabil za varovanje še njegovega in ga poslal naprej. Šele ko se

je vrv napela in ko sem jo ubral za njim, sem se oddahnil. Ta kraj mi res ni ugajal.

Zopet so se pred nama vrstile vse mogoče oblike skalovja; neko gladko mesto sva premagala s smislom za ravnotežje in z nekaj klini, kmalu nato sva pa dobila za nameček strmo poč, katero sva hočeš — nočeš morala plezati v stranski opori. V nama je vedno bolj raslo občudovanje do Režka in Modca, katerima je že pred tolikim časom uspelo preplezati to steno.

Končno se je svet rahlo položil. Se nekaj metrov lažjega plezanja in stala sva na vrhu. Občutke, ki sva jih imela pri tem, je težko popisati. V nama se je dvigala zavest, da le nisva čisto zanič; trajala pa bo le toliko časa, dokler ne bova zlezla v kako drugo smer. Tam si jo bo treba ponovno pridobiti. Morda naju ravno to ponavljajoče se potrjevanje fizičnih in moralnih vrednot vleče v hribe, kdo ve?

Sonce je stalo že zelo nizko in midva sva počela stvari, ki jih najbrž na vrhu dela vsaka naveza. Brskala sva po možicu, zvijala vrv in preštevala kline in karabinerje.

Nad nama so se pa sprehajali ožarjeni oblaki in modro nebo je z rdečim soncem ter sivim skalovjem nudilo tisti pogled, ki nam včasih toliko pove. Po glavi so se mi podile najrazličnejše misli. Gore se tako malo zmenijo za tiste, ki jih obiskujejo in mogoče je tudi to eden izmed vzrokov, da naša ljubezen do njih nikdar ne usahne. Če bi bilo drugače, bi se morda prevzeli...

Iz sanjarjenja me je zdrnil Zoran, ki je silit na Okrešelj. Zatrjeval je, da sva pošteno potrebna dobre večerje in da bo Vida slabe volje, če jo bova opolnoči metala iz postelje. Pred temi argumenti sem moral kloniti in ubral sem jo za njim nizdol, kajti po tako napornem dnevu nisem hotel tvegati, da on pospravi še moj delež.

Polde Stanek:

PODOBE S POTI

*Vlak drvi mimo mest in vasi.
Glej, dete na polju trga cvet,
maha z ročico in nas spremlja z očmi,
zasanjano gleda v prostrani svet.*

Tako kot pri nas.

*Skrita potka ob potočku se vije.
Vlak zaljubljenca dva zaloti,
v tajni igri ljubezni ju zmoti,
oko jima zre v tla, da se skrije.*

Tako kot pri nas.

*Sključen mož koplje zemljó.
Mi bežimo, on se opira
na rovnico in je vkopan trdnó.
Truden čaka prihoda večera.*

Tako kot pri nas.

*Ptice pred nami v gnezda letijo.
Kam potepuh — srce hrepeni?
Tirnica daleč v svet drži —
ali našla bo spet v domačijo?*

DRUŠTVENE NOVICE

Pavel Kunaver:

SPREHOD PO PLANINSKI RAZSTAVI

Eno od mojih najlepših in najglobljih doživetij v tekočem letu je gotovo sprehod po planinski razstavi, ki jo je PZS priredila v okviru turistične razstave. Ves ogromni material, ki ga je prikazala, in tudi tisti, ki ga zaradi pomanjkanja ni bilo mogoče razstaviti, pa je dokazal, da bi bila ta razstava lahko popolnoma samostojna in tako tudi bolj učinkovita in vzgojna za najširše množice. Tako pa se bojim, da ni popolnoma dosegla tistega velikega namena, ki bi ga lahko in bi ga morala, saj spada PZS k našim najpomembnejšim in najmočnejšim organizacijam. Da je tako, nam priča ogromno število obiskovalcev planinskih postojank v l. 1954 — 425 000! Koliko pa jih je, ki se v postojankah niso oglasili ali so obiskali kraje v naših gorah, kjer takih postojank ni! Ta številka in druge z njo priča, da je planinstvo postalo res vseljidski pojav, ki bi mu bilo treba posvetiti še vse večjo pažnjo.

Ob vstopu v razstavo so me najprej pozdravile suhe, zato pa tem zgovornejše in prepričevalnejše številke. L. 1954 je imela PZS 83 društev s 34 045 člani, od katerih pripada 2968 pionirjem, 6905 mladincem, 1200 alpinistom, okoli 130 gorskim reševalcem; ima 139 planinskih postojank s 4407 posteljami, 7 bivakov, 4 razgledne stolpe. Napredek gorohodstva nam kažejo posebno nekatere začetne in končne številke, n. pr.: 1895 smo imeli 4 postojanke, l. 1945 23, l. 1954 139! Postojanke je obiskalo l. 1935 87 718 gorohodcev, l. 1954 pa 425 000. Članstvo: l. 1895 394; l. 1935 10 044; l. 1950 57 741; l. 1954 34 045. Naročniki Planinskega Vestnika: l. 1895 394 (vsi člani!), l. 1954 5400 (niti vsak šest!). Smrtnih nesreč: l. 1895 2, l. 1954 8 (kljub velikanskemu razvoju alpinistike).

Številkam je sledil zgodovinski del, ki je prikazal ves razvoj našega društva. V teh vrsticah seveda ni mogoče povedati vsega, kar je razstava nudila v slikah in predmetih. Prav zato mi je bilo tako žal, da bo razstavo videlo razmeroma tako majhno število planincev in Slovencev sploh! Mene je razstava še posebno ogrela, saj živim s planinskim društvom in uživam njegove dobrote že nad pol stoletja. Hodil sem od slike do slike, ki kažejo naše prve ustanovitelje in borce za slovenstvo naših gora. Vse sem osebno poznal, vsi so že odšli. A ravno tu na razstavi, kjer vidiš samo še njihove slike, njihove podpise, čutiš, kako resnično je, da le »v svojih delih sam boš živel večno«. Odšli so, a njihova dela so ostala. Seme, ki so ga sejali, je obrodilo dober, bogat sad. Planine so postale naše, osrečile so še milijone Slovencev in zgodile premnogo domoljubov.

Tako sem potoval mimo znanih, ljubljenih obrazov, ki so me še dečka dobrohotno nazivali »nadobudni naraščaj«. Tu je stari prof. Orožen s svojim štabom, s katerim smo se posebno pozimi srečavali na Šmarni gori (to je bil za tiste začetne čase velik podvig, saj smo jo revni dijaki mahali kar peš po stari komaj izkidanii cesti do Sentvida in dalje). Piparji, samo njihova slika je tam na steni in čedra — pa njihova ljubezen do gora, presajena iz one male skupinice v stotisočera srca Slovencev! Tam slike starih vodnikov, Bobek - Janez Pečar, stari Smerc, ki mi je dal tako dobre nasvete za prvi moj zimski vzpon na Triglav; pa Slatnar iz Kamniških planin, ki mi je pravil o divjih kozah in neprijetnih srečanjih z divjimi lovci, ki so mu grenili življenje in, žal, enkrat tudi izvabili usodno kroglico iz puške. Pa še Lah in slavni Komac, s katerim sem imel čast iti s Triglava dol v Trento. In tam skavti na Triglavu, med njimi jaz sam še golobradec...

Poseben oddelek za častitljive starine: celo steno zavzema Pernhartova panorama s Triglava, ki je že tolikim, ki ne morejo več na Triglav, ogrela srce, ko jim je zbudila spomin na tisti veličastni razgled z našega očaka. V kotu slika starega Hacqueta, ki je s tako ljubeznijo raziskoval naše gore in njihovo lepoto. Druščino mu delata Baragovi sliki Triglava in Julijskih Alp iz l. 1778. Kakšen silen vtis so morale narediti tedaj še tako samotne gore na opazovalca, da jih je mogel tako pretirati!

Zopet posebno skupina — slike prvih večjih nesreč na naših gorah. Pod strašno steno Triglava množica ljudi, ki zama pričuje, da bi stena vrnila truplo tistega, ki je gore tako ljubil, Topolovca. Slike odkritja plošč padlim — resni obrazi sorodnikov in prijateljev. A iz krvi padlim so zrastle tisoči novih ljubiteljev. Slika triškega pokopališča — 9 žrtev plazu, naše prve velike smučarske nesreče. In tu, sunek v srce — moji lastni tovariši — dr. Cerk na Stolu in mladi Petrič na Skuti. In dr. Jug, in drugi...

Ze zopet

»spet ste se rahle sence prikazale,
kot nekda j že pred motnimi očmi ...«

Slike drenovcev. Moji tovariši davnih dni, Badjura še čisto mlad, Brinšek in dr. Cerkl, ki sta že davno, davno odšla. In brat Jože — sredi snega ponoči na Pasjih pečeh počivajo prvi smučarji v naših gorah. Na Brusnikih 1911 spomladi. S skrbjo se oziram proti Planjavi, kjer se na zasneženih strminah borita dva od naših...

Kar dobro, da je tega zgodovinskega kotička konec. Sega pregloboko v srce.

Srce se je olajšalo, ko sem vstopil v oddelek, ki nam v slikah kaže lepoto naših gor. Kakšni mojstri so se zbrali tukaj: Ravnik, Krisper, Premru, Mlakar, Tavčar, Cermak, Smolej, Kališnik, Primožič, Badjura Tija, Kajzelj, Čop Jaka, Frelj in drugi se kosajo, komu se bo bolje posrečilo, prinesiti množicam v meglenih dolinah odsev gorske lepote v vseh odtenkih. Zima in poletje, trda skala in nežno cvetje, mirne in tekoče vode v blesku sonca, planinski travniki in temni gozdovi, jasno nebo in viharjni oblaki, da, prečudne tvorbe vseh vrst oblakov nad gorami, drevesne starine in razvaline, harfe viharjev na drevesni meji v svoji slikovitosti in vzpodbudni vztrajnosti v boju; vse, vse to v brezbrojni pestrosti so prinesli fotografi-umetniki s svojih potovanj v doline, da nasitijo oko lepote želnega človeka tudi v času, ko ne more v gore. Da, eno prednost ima umetna fotografija pred sicer visoko stoječo upodabljajočo umetnostjo: za nizko ceno jo je mogoče množiti in osrečiti množice. Fotografski del razstave je res najbolj bogat in razveseljav, ker nam tako nazorno kaže tisto, po čemer vedno in vedno hrepenimo.

Fotografija in nešteti načrti pa nam še dalje kažejo naše postojanke v gorah v vseh nekdanjih in sedanjih modernih oblikah. Obenem nam dokazuje ta malone po celí razstavi razkropljeni material, koliko dela so opravili vsi prizadeti zato, da so omogočili množicam dostop v gore, ki so bile nekdanj v svoji divjosti in samoti resda silnejše, toda dostopne samo lovcem, planšarjem, drvarjem in redkim, najbolj vztrajnim učenjakom. Kot take pa seveda svojega vzgojnega poslanstva med ljudstvom ne bi mogle vršiti.

Prav poleg fotografske razstave se predstavi tudi Trenta, Komaci, Tožbarji, Krvanja in nepozabni Kugy jo predstavljajo.

Gorska straža ima tudi svoje mesto na razstavi. Prekrasne slike mojstra Trpina nam prikazujejo 36 najlepših planinskih cvetic v takih barvah, da jih človek vidi kakor žive pred seboj. Te slike so žal še vedno mrtev zaklad, ki bi moral v obliki knjige o planinski flori že davno med ljudstvo. Tako delo bi seveda posebno pomagalo pri zaščiti naših cvetic.

Mimo Aljaževega stolpa me je privedla pot v kotiček Gorske reševalne službe. Kakšen napredek! Na Stolu so z dr. Cerkom ponesrečenega dijaka spuščali po poledelem pobočju privezanega na stol. Pa si oglej danes Grammingerja ali Marinerja! In videl boš razloček! Skrbno je vse pripravljeno za nesreče vseh oblik, tudi v plazovih. Ominozno vise na steni sonde. Izvrstne lekarne, celo brezžični telegrafski aparati stoje na razpolago. Izvrstna mreža reševalnih postaj prisluskuje klicem z gora. Naj bi slišala čim manj S-O-S klicev!

Ko mi je dala ta razstava novega zaupanja, sem vstopil v oddelek, ki prikazuje tehnična sredstva stare in moderne alpinistike. Kakšen napredek tudi tu! Z našmeškom sem se spomnil našega edinega klina, ki smo ga uporabljali v severni steni Triglava. Bil je debelejši klin za obejanje slik...

Poln vtisov hodim dalje. Nešteti predmeti. Celo brošuro bi mogel še spisati o vsem ogromnem gradivu, ki nas veže na gore. A ustavim se seveda še pred slikami najmlajših. PZS je odkrila v učencih in dijakih mnogo nadobudnih pisateljev in morda bodočih umetnikov. Poleg njih neprekosljivi Smrekar s svojimi karikaturnimi planincev, kakršnih je še danes precej, ki bi svoje karte, litre, rekorde, Dulcineje i. dr. lahko v dolini našli.

Pod steklom še nekaj mojih akvarelov. Izmed stotin naj bi teh nekaj slik opozorilo vsakogar, kako važno je, če se potruđiš vsaj »sled sence zarje onstranske glorije« pričarati na papir. Prekrasni spomini so to. Brez slik največji vtisi tvojih tur le sčasoma oblede. Skice vseh vrst, ki si jih nekdanj naredil, pa ti tudi v poznih letih obude prelepe doživljaje srečnih dni, ki si jih preživel v gorah.

Pod lepo Koželjevo sliko Kamniških planin, pod lepim Zupančičevim verzom, mimo zemljevidov, mimo vse premalo upoštevanem in znane Mazijeve panorame s Triglava, mimo Čopovega kipa in njegovih spominov, mimo vodniških in drugih knjig iz davnih dni, sem prišel tudi do planinske literature. Koliko lepega in dobrega je v teh številnih Planinskih Vestnikih. Kako škoda je, da ga razmeroma tako malo planincev in Slovencev sploh čita! Koliko dela je prav v propagandi za razširjenje te krasne revije! In mnogo je bilo napisanega tudi drugega, česar se zavemo šele, če stojimo pred vitrinami planinske literature na tej razstavi.

Na koncu še slike nekaterih planincev, ki so padli za svobodo. Tu se zamisliš in ustaviš. Mi, planinski narod, kaj bi bilo z nami, če ne bi bilo takih, ki so z orožjem v roki povedali tujcu, da je to naša zemlja in da je bolje, če umrjemo na svojem, kakor da bi se uklonili okupatorju. Ljubezen do domovine in svobode je bila vzrok, da so padli. A njihova kri ni bila zaman. Gore so zopet svobodne in ljubezen do njih je vzknila v nešteti novih tisočih našega ljudstva. Zato večna jim hvala!

Tako je šla ta planinska razstava mimo mene, mimo množic, ki so jo obiskale, in je vsaj v teh obiskovalcih izvršila svojo nalogo.

IZ ZAPISNIKOV SEJ UPRAVNEGA ODBORA PZS

Delo zemljiškoknjižne komisije nič kaj dobro ne napreduje, ker PD ne pošiljajo zaprosenih podatkov. Komisija se je sedaj odločila, da se bo obračala direktno na sodišča in jih prosila za zemljiškoknjižne izvečke. Upa, da bo ta način uspešnejši.

Gospodarska komisija je izvršila že vrsto pregledov finančnega poslovanja PD. Revizije imajo namen predvsem nuditi društvenim knjigovodjem pomoč pri knjigovodstvu, torej neke vrste inštruktažo, hkrati pa ugotoviti, če se denarna sredstva, zlasti investicije, pravilno uporabljajo. Doselej izvršene revizije so ugotovile, da PD v glavnem pravilno poslujejo. Z revizijami nadaljujemo.

Ker je zaloga zemljevidov Julijskih Alp v glavnem pošla, bo PZS ponatisnila ta zemljevid. Komisija za planinska pota že zbira potrebne podatke, da bo karta čim popolnejša. Karti bo dodana tudi še zelena barva.

Glede na to, da je propagandna komisija za organizacijo planinske razstave potrebovala večja denarna sredstva, kot pa so ji bila odobrena, je PZS dodelila še kredit din 200 000.—, tako da je razpolagala propagandna komisija s kreditom din 560 000.— za ta namen.

PZS je tudi letos poslala alpinistično odpravo v Francijo, za kar je tudi že oskrbela potrebna finančna sredstva. Organizacijski vodja odprave je bil tov. Stane Kersnik, tehnični vodja pa tov. ing. France Avčín. Poleg omenjenih dveh tovarisev so odpravo tvorili naslednji alpinisti: Ciril Debeljak, Janez Krušič, Peter Ferjan, Tone Zupan, Marjan Perko, Igor Levstek, Mitja Kilar, Govekar Jože, Aleš Kunaver, Milan Pintar, Jeglič Tone, Marjan Keršič in dr. Andrej Zupančič.

Kot lansko leto, tako je komisija za alpinizem pri PZS tudi letos organizirala v Vratih alpinistični tabor, katerega so se lahko udeležili poleg alpinistov tudi planinci v spremstvu alpinistov. Tabor se je vršil od 15. VII. do 15. VIII. t. l., vodstvo tabora pa je bilo v preizkušenih rokah tov. Kobarlja Staneta in Copa Jožeta.

Zasavski alpinisti so se odločili za odpravo v Durmitor. Odpravo so finansirali PD in SZDL okraja Trbovlje, nekaj pa prispevali tudi samo udeleženci.

Dne 12. maja t. l. je zasedala v Ljubljani razširjena komisija za planinska pota, katere so se udeležili poleg članov komisije še tov. Potočnik za Primorsko, tov. Zupančič za Julijsko in tov. Benkovič za Kamniško skupino. Pomenili so se o opravljenem delu na teh delovnih sektorjih in določili smernice za bodoče delo.

Komisija za planinska pota je pripravila »Dnevnik s planinske transverzale«, v katerega bo lahko vsakdo bežil vtise in zbral žige v dokaz, da je prehodil transverzalo pot. V dnevniku je natančen opis poti, prostor za osebne podatke ter pravilnik za častni znak. Ob predložitvi tega dnevnika prejme vsakdo, ki je pot prehodil, častni znak.

Poleg omenjenega dnevnika pripravlja posebni redakcijski odbor še brošuro »Vođič po transverzali«, v kateri bodo zbrane zgodovinske, geološke, geografske, biolo-

ške in etnografske zanimivosti s te edinstvene poti.

Transverzala drži od Maribora preko Pohorja, Savinjskih, Julijskih Alp in primorskih gora do Postojne in je označena s številko »1«.

L. R.

Odkritje spominske plošče Valentinu Staniču. Dne 17. VII. t. l. ob 9. uri dopoldne je PD Javornik odkril na Staničevi koči pod Triglavom spominsko ploščo našemu prvemu gorniku Valentinu Staniču ob njegovi 180-letnici rojstva. Po slavnostnem odkritju plošče pa so se udeleženci skupno podali na vrh Triglava.

Pri odkritju so bili navzoči zastopniki nekaterih planinskih društev in PZS. Ploščo so izdelali jeseniški železarji.

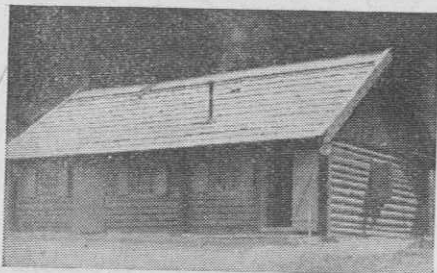
Nova planinska postojanka na Uskovnici. Na prijazni planini Uskovnici (1138 m) je PD Bohinj-Srednja vas dne 10. VII. t. l. otvorilo svojo planinsko postojanko, ki bo stalno oskrbovana. Koča ima 4 sobe z devetimi posteljami ter dve jedilnici, eno v izmeri 5 m × 3,80 m in drugo 6 m × 6 m. V kratkem bo dograjeno in urejeno tudi skupno ležišče za 30 oseb. Koča sprejema tudi abonente in je cena penzionu zelo nizka. Poleg ostale hrane in pljač bodo obiskovalci te postojanke dobili tudi sveže mleko. Za večje prijavljene skupine bo društvo preskrbelo potrebna prenočišča lahko tudi pri sosednjih stanovih in senikih.

Skozi Uskovnico drži znana pot na Triglav in sicer skozi Ciprje in Trstje, ki je bila v zadnjem času dobro popravljena, ali mimo planine Konjščice na Velo polje, kjer društvo oskrbuje Vodnikovo kočjo. Na Uskovnico so možni krajši izleti z Rudnega polja (1 uro) ali iz Stare Fužine in iz Srednje vasi (1½ ure).

Zimsko-alpinistični tečaj na Zelenici. Dne 14. in 15. V. t. l. je alpinistični odsek PD Tržič na pobočjih Zelenice in Begunjščice izvedel dobro uspel zimsko-alpinistični tečaj. Tečaj je vodil tov. Primož Franc s 4 inštruktorji, udeležilo se ga je 12 alpinistov. Tečaj je bil namenjen predvsem začetnikom. Za zaključek je celotni tečaj kljub snežnemu meteu krenil v različnih smereh po severni strani na greben — vrh Begunjščice. Od tu so se podali na planino Prevalje ter nato po lovski stezi nazaj proti Zelenici, kjer je bil zaključek tečaja.

II. Planinski teden trboveljskih planinskih društev. Tokrat sta PD Trbovlje in PD Kum-Trbovlje zajeli organizacijo planinskega tedna zelo na široko. Glavne prireditve so se vršile od 9. do 17. julija t. l. Obe društvi sta imeli slavnostno sejo, nato so otvorili foto-razstavo planinskih slik v mali dvorani TVD Partizana. Izvedli so množični izlet na Mrzlico, organizirali planinsko predavanje, predvajali barvni film »Vzpon na Mount Everest«, imeli nato turistično predavanje in organizirali skupinski izlet v Bohinj in na Črno prst.

Trboveljska trgovska in uslužnostna podjetja so v okviru II. Planinskega tedna uredila vse svoje izložbe v planinskem stilu, društvi pa sta sporazumno z uredništvom »Zasavskega tednika« izdali posebno izdaje tega tednika, ki so jo brezplačno prejeli vsi naročniki tednika. Stroške za tisk te posebne izdaje tednika sta društvi krili iz oglasov.

Koča pri Jelenovem studencu, 850 m
PD Kočevje

PD Trbovlje je imelo že dalj časa v načrtu, da bi ob 10-letnici osvoboditve Jugoslavije izdalo brošuro o zasavskem planinstvu, vendar je pa končno to svojo namero opustilo zaradi tega, ker bi vsebina napisanih člankov zaradi manjše naklade ne dosegla tistih, katerim bi bila namenjena, z namenom, da bi planinstvo čimbolj populariziralo. Ko se je odločilo za posebno izdajo »Zasavskega tednika«, je posvečenega zasavskemu planinstvu, je storilo to, kar je bilo v danem primeru najpovoljnejše in najuspešnejše in s tem nedvomno doseglo velik propagandni uspeh. Z naše strani moramo društvu k njegovi samoiniciativi in širini samo iskreno čestitati.

Sestanek predstavnikov planinskih društev okraja Trbovlje. Dne 3. VI. t. l. so se pri Okrajnem odboru SZDL Trbovlje sestali predstavniki PD Trbovlje, Kum-Trbovlje, Hrastnik, Dol pri Hrastniku, Radeče in Zagorje, v glavnem zaradi razdelitve dotacije din 1250 000.— iz proračuna OLO. Od Okr. odbora SZDL je na sestanku bil navzoč tov. Jesenshek Janez, od OLO-ja pa tov. Černe Maks in Kužnik Dominik. Poročilo o stanju zasavskih planinskih koč bi morala podati posebno komisija, določena iz vrst vseh zainteresiranih planinskih društev, ki pa svoje naloge ni izvršila. Splošen pregled o stanju teh koč sta podala le tov. Lenarčič Tine in Kovačič Rado iz Trbovelj. Po tem poročilu in sporazumno z vsemi prizadetimi razen zastopnika PD Hrastnik, ki je glasoval proti, prejmejo dotacijo naslednja PD:

PD Kum-Trbovlje	din 400 000.—
PD Trbovlje	din 300 000.—
PD Hrastnik	din 200 000.—
PD Radeče	din 100 000.—
PD Zagorje	din 150 000.—
PD Dol pri Hrastniku	din 100 000.—

Iz Kamnika. Tudi PD Kamnik je letošnje leto posvetilo predvsem vzgoji mladine. Do vseh potankosti je izdelalo tiskan program nedeljskih mladinskih in pionirskih izletov in za to določilo kar 16 nedelj. Izleti so se pričeli sredi aprila in bodo trajali do konca avgusta. Pri nekaterih izletih je zaželeno tudi spremstvo staršev.

Za starejše članstvo so določili 5 skupinskih izletov, in sicer na Golico, na zapadno Pohorje, preko Vršiča v Trento, na Triglav in na Mozirsko kočo.

PD Kamnik je delo z mladino pravilno prišlo. Prepričani smo, da bo tudi želo temu primerne uspehe.

L. R.

IZ OBČNIH ZBOROV

PD Črnuče. Društvo je v preteklem letu doseglo manj uspehov, kot je bilo pričakovati. Delo je bilo razdeljeno kot v prejšnjem letu na skupine, ki pa so v svojem delu nekoliko popustile. Slaba povezava med društvenim odborom in vodji skupin se je odražala v vsem delu, zlasti pa pri pobiranju članarine in pridobivanju novih članov. Tako ni nič čudno, če je članstvo padlo od prvotnih 182 na 112. Skupini Beričevo in »Elma« sploh nista pobrali članarine. Naročnikov na Planinski Vestnik ima 28. Dne 1. V. 1954 so na Mali planini otvorili svojo postojanko zaprtega tipa — samo za svoje člane — ki pa je zaradi slabega obiska konec leta pokazala din 4620.— primanjkljaja. Planinski ples jim je prinesel din 20464.— dobička. S tem dobičkom in z nabiranjem akcije pridobljenimi denarnimi sredstvi so nabavili za din 80517.— inventarja. Organizirali so po skupinah več skupinskih izletov in sodelovali na občinskem prazniku, predvajali pa so tudi filme. Popolnoma pa so pozabili na mladince in zlasti na pionirje, katerim niso tako rekoč nudili ničesar. Zato so sklenili, da bodo v tem letu poživili delo z mladino, reorganizirali planinske skupine, v Dolu pa ustanovili novo skupino.

PD Senovo. Dasi se je ideja po ustanovitvi tega društva pojavila že pred več leti, je prišlo do njegove ustanovitve šele 9. IV. 1954. Ze takoj ob njegovem rojstvu pa so nastopile težave. Odbor so sicer tvorili ljudje, ki so imeli voljo in smisel za društveno delo, vendar so se pa še v letu 1954 štirje odborniki za stalno odselili, peti pa je bil odsoten za daljšo dobo.

Kljub težavam je društvo krepko prišlo za delo. Zbralo je okoli sebe 124 članov, od tega 28 pionirjev, in prevzelo nalogo, svoje članstvo predvsem seznaniti z bližnjimi vrhovi, v prvi vrsti z Bohorjem, ki bi mu moral biti najbolj pri srcu že zaradi njegove zgodovinske preteklosti. Zastopalo je mnenje, da bi moral vsak, katerega privlačujejo lepote planin in ga navdušujejo, najprvo spoznati lepote planin v svoji neposredni bližini. Zato je društvo izvedlo več izletov na Bohor in bližnje okolice, en skupinski izlet pa tudi na Stol. Markiralo je pot na Bohor in se odločilo, da bo čimprej začelo graditi planinsko postojanko na tem vrhu. To pravzaprav ne bo nova planinska postojanka. Obnoviti nameravajo v letu 1942 požgano kočo lovskega društva »Bohor«. Uredili so že lastninsko vprašanje in tudi prejeli dovoljenje za gradnjo. Rudnik Senovo je pokazal pri tem popolno razumevanje. Delavski svet in upravni odbor rudnika sta priznala potrebo po tej postojanki in je rudnik tudi že dal nalog za načrt. Odbor sam pa bo med delavci in uslužbenci rudnika izvedel še nekaj referendum, s katerim naj bi delavci in uslužbenci privolili, da uprava rudnika lahko izplača društvu na račun dobička v letu 1955 določeno vsoto denarja. Kakor vse kaže, bomo na Bohorju v kratkem dobili novo planinsko postojanko.

Za društvenega predsednika je bil izvoljen tov. Anton Javorič.

PD Ajdovščina. Z manjšo zakasnitvijo izvedeni občni zbor tega društva je pokazal, da je bilo društveno delo zelo razgibano, čeravno o njegovem delu ni bilo kaj dosti slišati. Njegova šibka točka je bila propaganda in ta je bila tudi vzrok, da društveni uspehi niso bili nikjer objavljeni.

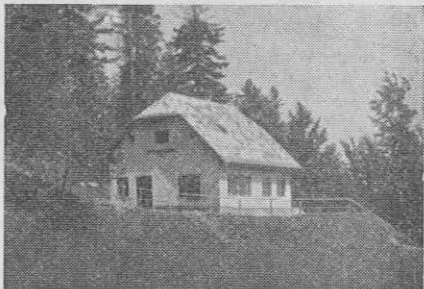
Popravili in uredili so sobo v gozdarski koči na Cavnju. Vendar je pa to le zasilna rešitev, kajti visok obisk Cavnja nujno terjaja nov sodoben planinski dom. Koča pri izviru Hublja je dobro poslovala in zabeležila znaten obisk. Manj uspešno je bilo poslovanje Iztokove kočice na Golakih, ki je zaprtega tipa.

Najagilnejši je bil markacijski odsek pod vodstvom tov. Krapeža Jožeta, ki je obnovil precej starih obledelih markacij in markiral transverzalo. Šibkejše je bilo delo na organizacijskem sektorju, ki pa se je zadnje čase tudi začelo popravljati. Društvo šteje 114 članov, od tega je 19 mladincev in 7 pionirjev. Z izvolitvijo prosvetnih delavcev v društveni odbor pa bodo številno mladincev nedvomno že v najkrajšem času znatno zvišali. Veliko je bilo govora tudi o zaščiti planinske flore, s katero je zlasti Caven bogato obdarjen. Vse preveč škode pa dela še vedno šolska mladina iz okolice na svojih spomladanskih izletih.

Vodstvo društva je bilo tudi v nadalje zaupano dosedanjemu predsedniku tov. Nusdorferju Jožetu, medtem ko je bil dosedanji tajnik tov. Brajnik Rudolf za svoje velike zasluge v planinstvu izvoljen za častnega društvenega predsednika. V odbor pa sta bila izvoljena tudi dva jamarja, katerih naloga bo, da člane zainteresirata tudi za jamarstvo.

PD Ptuj. Delovni program, ki si ga je zastavilo društvo ob svoji ustanovitvi, t. j. pred dobrim letom, je društvo domala v celoti izvršilo. Društvo šteje 202 člana, od katerih je 26 mladincev in 21 pionirjev. Trudilo se je, da bi članstvo čimbolj povežalo z odborom, vendar je pa v tem uspelo le do neke mere.

V prvih tednih preteklega leta je društvo priredilo smučarsko tekmovanje, pri katerem je sodelovalo 12 članov-tekmovalcev, 26 mladincev in 7 pionirjev. Dobro obiskana družabna prireditve, ki je bila v

Hleviška koča — PD Idrija

glavne organizirana zaradi povezave in medsebojnega spoznavanja članstva, je tudi v finančnem pogledu uspela kar dobro. V propagandne namene je društvo nabavilo nekaj diapozitivov in jih predvajalo pri večernih filmskih predstavah. Sodelovalo je tudi pri Okrajni gospodarski razstavi, na kateri so prikazali na prostem improvizirane planinske postojanke, fotografije iz gorskega sveta in alpinistično opremo. Med letom je društvo pripravilo vse potrebno za izlete in taborjenje, na žalost pa odziv s strani članstva ni bil preveč zadovoljiv. Stalno deževje in zvišane železniške tarife so marsikoga odvrnile od nameravanega izleta. Upoštevati pa je treba tudi dejstvo, da so daljši planinski izleti zelo otežkočeni tudi zaradi neugodnih železniških in avtobusnih zvez. Kljub vsemu pa je društvo izvedlo uspeš skupinski izlet na Pohorje, več članov pa je bodeli samostojno ali v manjših skupinah obiskalo tudi Julijce in Kamniške Alpe. Med letom je društvo stalno oskrbovalo propagandni kotiček in skrbelo za razstavljanje planinskega tiska in fotografij v svojem izložbenem oknu. Propagandne članke pa je objavljalo predvsem v »Ptujskem tedniku«, ki jih je tako posredovalo širokemu krogu svojih bralcev. Na Planinski Vestnik je naročeno 19% njihovega članstva. Ugotovili so, da je to nizek odstotek v primerjavi s številom članstva in bodo zato poskrbeli, da bodo za revijo pridobili nekaj novih naročnikov. Sprejeli so nalogo, da bodo v tekočem letu delali še na nadaljnjem utrjevanju društva in pridobivanju članstva, zlasti mladine, in na tesnejšem sodelovanju z društvi Partizan, Prijatelj mladine in Taborniške organizacije. Skušali bodo vzgajati pri svojih članih pravi odnos do planinskega cvetja in živalstva ter skrbeti za dostojno obnašanje planincev v gorah. Organizirali bodo zopet smučarske tečaje, zlasti za začetnike, za kar se je že na samem občnem zboru prijavilo več inštruktorjev. Izvedli pa bodo tudi več zimskih izletov. OLO bodo prosili za subvencijo, s katero bi nabavili nekaj prepotrebni planinskih rekvizitov, in jih izposojali članstvu.

Za predsednico društva je bila izvoljena tov. Seršen Hilda, ki je že doslej marljivo delala v upravnem odboru.

L. R.

Dom na Mirni gori — PD Črnomelj

IZ PLANINSKE LITERATURE

Naše planine 1954: št. 10—11 in 12. Na uvodnem mestu v predzadnji lanski številki NP stoji članek Tomislava Jagačiča: Planinarstvo u jednoj školi. Pisec je pedagog in govori o veliki vzgojni pomembnosti planinske organizacije na šoli. Vsekakor pa mora takšno mladinsko organizacijo voditi in usmerjati agilen planinec — učitelj.

Plezalci AO »Velebit« so izvedli plezalno odpravo v področje Magliča, Volujaka in Bioča ter so v pičlih dveh tednih v avgustu preplezali okoli 30 novih plezalnih smeri. Odprave se je udeležilo šest plezancev, pa tudi tri alpinistke, ki so samostojno preplezale nekaj prvenstvenih smeri, kar je še posebno omembe vredno. Edvin Rakoš v obliki dnevnika precej obširno opisuje potek odprave; med tekstom je tudi več fotografij. Tri fotografije so celo na celostranski prilogi, ki se nahaja med tehničnimi opisi preplezanih smeri v isti številki.

Dr. Florschütz pripoveduje o vtiših skupine, ki je vrnila obisk graškemu alpinistu, ki so leta 1953 plezali v Durmitorju ter so bili gostje zagrebških plezancev. V naslednjem članku v isti številki daje isti avtor najprej kratek geografski pregled skupine Dachstein, nato pa poroča o vzponu svoje skupine na najvišji vrh te skupine, na 2995 m visoki Hoher Dachstein.

Zupanc in Golubić sta po četrtem nadaljevanju zaključila svoje potovanje po jugu in jugovzhodu naše domovine z obiskom Kotorja, Dubrovnika, otoka Mljeta in končno Reke ter Istre. V prejšnjih številkah sta romala po gorah Srbije, Makedonije in Črne gore. Njuno obsežno potovanje sicer ni bilo izključno planinskega značaja, vendar sta pokazala bralcem, kako človek z malo denarja lahko vidi veliko sveta in dobro spozna svojo domovino. Njun živahni in dinamični način pripovedovanja je prinesel v NP prijetno spremembo.

Dr. Stahuljak in dr. Florschütz prevajata poročila o angleški odpravi na Everest in zgodovinski pregled poizkusov vzpona na K2 pred uspešno italijansko ekspedicijo. Prvi prevod se nadaljuje iz prejšnje številke ter se konča šele v naslednji, medtem ko se italijanski članek prične in konča v isti številki. Dr. Stahuljak nepravilno piše besedico »CWM« in je ne prevaja. S to vališko besedo, ki so jo v angleščini v historičnem razvoju jezika transskribirali kot: coom ali combe, označujejo prebivalci Walesa tipične vdolbine v domačih gorah. Mallory, ki je prvi dal to ime ogromni dnini pod Everestom, je hotel izraziti njeno sličnost z vdolbinami v domačih valiških gorah. Slovenci smo Western Cwm slovenili kot Zapadno globel (v Poletu) ali kot Zapadno globačo (prevod filma o Everestu).

Številko 10—11 zaključujejo novice iz domovine in iz tujih gor.

Decembrska številka lanskega letnika NP, ki je izšla s četrletno zakasnitvijo, je jubilejna številka ob osemdesetletnici organiziranega hrvaškega planinstva in ima v povečanem obsegu osem tiskovnih pol. Jubilejni letnik NP je tako dosegel 555 strani, kar je že lepa in zajetna knjiga.

Za uvod v to bogato in obširno številko je napisal Vladimir Blašković na 24-tih straneh kratek zgodovinski pregled hrvaškega planinstva. Posebno pozornost je posvetil dobi okoli ustanovitve HPD-ja in prvim štirideset letom delovanja društva do prve svetovne vojne. Precej prostora je odmeril tudi geografskim prikazom hrvaške zemlje, posebno hvalevredno pa je, da je opozoril na pesniški opis gorá Petra Zoranića, ki je napisal svoje »Planine« leta 1536, torej celih 19 let pred izidom znanega Gessnerjevega dela o gori Pilatus, ki se šteje za nekaj začetek planinske literature. Doba med obema vojnama in po osvoboditvi je podana zelo sumarično. Pregled daje sicer nazorno

sliko o rasti hrvaškega planinstva, vendar je še precej oddaljen od znanstvene študije o hrvaškem planinstvu. Tega se avtor v opombah tudi zaveda in upa, da bo hrvaško planinstvo dobilo tako popolno delo vsaj za svojo stoletnico. Blašković večkrat omenja tudi slovensko planinstvo, citira slovenska dela kot vire in izrecno opozarja, da je bilo ob ustanovitvi HPD-ja planinstvo v slovenskih gorah že v polnem razmahu (Triglav je bil preplezan že 96 let prej), a je pri Slovencih prišlo zaradi izredno težavnega političnega položaja in zaradi boja za ohranitev nacionalne samobitnosti do ustanovitve planinske organizacije kasneje. Tudi pri Hrvatih pada letnica ustanovitve HPD-ja v isto leto kot ustanovitev hrvaške univerze, kar je zelo značilno dejstvo.

Dragutin Mlačić piše o izletu na slovensko mejo v prvem letu okupacije; Jerko Ljubetić meditira ob odkritju spomenika žrtvam vojne na Mosoru.

Zdenko Šimunović pripoveduje o naporni hoji v snegu in viharju, ko sta s tovarišem za las ušla smrti. Pisanje je psihološko utemeljeno in še posebno zanimivo, ker sta odšla plezalca na pot iz nekake napačne trme, oziroma prepira, v katerem nobeden ni hotel popustiti. G. B. iz Zagreba se na kratko spominja ponesrečenih tovarišev z gora.

Dr. Ivo Lipovščak obširno piše o Medvednici pred petdesetimi leti. Ob njegovem pripovedovanju zaslutimo ogromne spremembe, ki so se zgodile v pol stoletja ne samo na gori in v razvoju planinstva, temveč tudi v družbenem ustroju v bližnjem Zagrebu sploh, ki pa pomenijo v zemeljski zgodovini vendarle tako malo. Fran Kušan seznanja bralce z dalmatinskimi gorami, ki jih planinci nekako zanemarjajo, čeprav dosega vrhovi lepe višine in je predvsem rastlinstvo zelo bujno in raznoliko, od mediteranske vegetacije na podvznožju do planik pod vrhom. Tekst pozivlja več fotografij.

Branimir Pipinić pripoveduje o razmahu planinske ideje v mali vasi Hrašćini, kjer je bilo planinsko društvo ustanovljeno šele leta 1953, a ima danes že važno kulturno — prosvetno vlogo v vsem okolišu. M. K. razmišlja o prodiranju planinstva v hrvaško vas, ki pred osemdesetimi

leti še ni kazala niti najmanjšega razumevanja za te nepraktične stvari, a vnuki takratnih prebivalcev so danes že navdušeni planinci.

Gropuzzo, Florschütz in Brezovečki pišejo o turah v tujih gorah. Ing. Ivo Gropuzzo obširno poroča o turah v Dolomitih in v področju Treh Zin ter o neuspelem poizkusu vzpona na Matterhorn. Avtor je potoval v Centralne Alpe s kamionom s skupino reških planincev, ki je na tak način že drugič odšla v zapadni gorski svet. Slavo Brezovečki piše o vzponu na Breithorn in na Rumpfschhorn, dva širitisočaka v Walliskih Alpah, dr. Marijan Florschütz pa pripoveduje o vzponu na Grossvenediger.

Branko Golešić se v liricnem stavku spominja ponesrečenega tovariša, speleološke vsebine pa sta prispevka Srečka Božovića in Vladimirja Redenška.

V drobnem tisku niza Vlado Horvat doživetja potnega maršala, zaključen je tudi prevod Huntovega poročila o vzponu na Everest. Pod rubriko »Iz planinske literature« sta ocenjena vodnik po Plitvičkih jezerih in švicarski življenjepis gorskega vodnika Aleksandra Taugwalderja, ki je umrl gorniške smrti šele leta 1952. Pod rubriko »Iz preteklosti hrvaškega planinstva« je objavljen nedokončan članek dr. Miroslava Hirtza, ki ga je po njegovi smrti dopolnila njegova žena.

Na zaključku številke je objavljena osmrtnica za ponesrečenim 15-letnim Dragom Belačićem mlajšim, slede novice in poročila iz domače planinske organizacije; novice iz Alp in iz izvenevropskih gora pa zaključujejo šesti letnik NP.

J. B.

Lovec, glasilo Lovske zveze Slovenije, febr.—junij 1955. V pričujočih številkah je nekaj člankov, ki bodo zanimali planince, posebej tiste, ki razmišljajo o ideologiji planinstva. Ti članki so: O dveh, treh lovskih vprašanjih (ing. Miloš Brelih), Še enkrat o dveh, treh lovskih vprašanjih (dr. Jože Benigar), Pomen znanstveno raziskovalnega dela v lovstvu (dr. S. Valentinčič), Visokogorski lov in naša stvarnost (Janko Perat); Ali je lov panoga narodnega gospodarstva ali šport (ing. Božidar Godec), Ali je naš lov res samo šport (dr. Stanko Bevč). Z zanimanjem bo seveda planinec

bral vsako lovsko branje, saj se bo s tem uvajal v življenje prirode in z razumevanjem spremljal probleme našega lovstva. Ing. Miloš Brelih v svojem članku trdi, da je lov predvsem iskanje lovskih doživetij, medtem ko je gospodarski, kulturni in družbeno vzgojni pomen pri lovu poststranskega, podrejenega značaja. O lovu trdi nekaj podobnega kakor dr. Klement Jug o alpinizmu, ko pravi, da sam po sebi nima in ne more imeti neke moralne teorije. Tako lovstvu kakor planinstvu jo daje človek, ki se z njima ukvarja. Članek govori dalje o vrednotenju lovskega doživetja. Tudi pri vrednotenju planinskega doživetja imamo več elementov, ki z njimi ocenjujemo vrednost planinskega dejanja. Za ideologa je prav tako pomembno razmišljanje o lovstvu kot odsevu družbenih odnosov. Če gre za planinstvo, ni treba posegati daleč nazaj kot pri lovu, ker je planinstvo v primeri z lovstvom tipičen primer kapitalizma, meščanske dobe. Dr. Jože Benigar v naslednji številki polemizira z ing. Brelihom z namenom, da bi bolj poudaril naloge lovske organizacije, ki jim ing. Brelih prisoja drugoten pomen, jih pa najbrž ne taji. Tudi planinstvo ima svoj gospodarski pomen, saj predstavlja velepomemben turistični faktor, s tem pa ni rečeno, da je planinstvo gospodarska panoga, naj si bo narodnemu gospodarstvu še tako koristno. Članek dr. Valentinčiča poudarja pomen novih družbenih odnosov v lovstvu, socialistično lovsko zakonodajo, ki je divjad proglasilo za družbeno imovino in dala gospodarjenje z lovišči v roke lovskim organizacijam, ki naj osvajajo znanstvene metode o gojitvi divjadi in naj iščejo vedno nove, boljše metode. Znanstveni študij lovskih problemov naj omogoča skladnost lova z drugimi gospodarskimi panogami in proučevanje divjadi z biološkega, patološkega in ekonomskega gledišča. Tudi ob tem članku lahko omenjamo planinske probleme. Tudi planinstvo ima svoje znanstvene naloge, toda reševali jih ne bomo množično, posvečali se jim bodo le planinci znanstveniki, množici planincev pa bodo rezultate poljudno posredovali. Množičnost znanstvenega dela bo le težko doseči, kakor to za lovstvo terjaja v zaključni

besedi dr. Valentinčič. Članek Janka Perata neposredno zadeva na probleme alpinizma, ki ga vrednoti člankar kot šport, medtem ko v lovstvu vidi delo, pomembno z družbenega in gospodarskega stališča. Kakor da bi tega pomena športu ne pripisovali! Družbeni pomen in v posledicah tudi gospodarski pomen športa je vendar vsakomur razviden. Če bi to ne bilo res, čemu ga le podpiramo? Ali morda zato, ker je sam sebi namen? Toda še vedno je vprašanje, ali je alpinizem res samo šport. Proti športizaciji alpinizma se planinska organizacija bori prav zato, da bi alpinistika ne izgubila dragocenih sestavin, ki jih je privzemala od svojih začetkov dalje. »Šestostopnjaši« vendarle ne predstavljajo planinstva niti ne planinske organizacije, oni so le majhen, zelo majhen promile stotisočev, ki iščejo stika z naravo v planinah in gorah. Prav Samivel, ki ga avtor članka citira, se muči, da bi z modernimi eksistencialističnimi idejami dal alpinizmu več duha, kot ga imajo ekstremistični posamezniki. In končno: planine in gore bodo še vedno za ogromno večino mikavne, tudi če ne bo več neosvojenih sten. Planinske organizacije pa so prevzele naloge, da bi obvarovale naravo pred nekulturnimi obiskovalci oziroma, da bi jih vzgajale v pošteno in kulturne ljubitelje narave. Negativnih pojavov najbrž tudi v lovstvu ne manjka. Prav ima člankar, da bi bilo treba več sodelovanja med planinsko in lovsko organizacijo pri čuvanju favne in flore in celotne gorske prirode, kajti pravila obeh se v tem popolnoma ujemajo. Rezervati se uvajajo v gorah povsod in čas bi že bil, da bi se spet uvedli pri nas. Kadar koli grem v obližje Repovega kota, se vedno rad spominjam stoglave črede gamsov, ki se je pasla tod okoli, v pozni jeseni pa vsak dan prihajala nad Klín pod Jermanovimi vrati in Babami. Mislim, da je niso pregnali in uničili planinci, vem pa, da bi je danes bili veseli i lovci i planinci. Iz Peratovega članka se dobro vidi, da je upravičena povezava med lovci in planinci. Veseli nas, da se je ta uresničila vsaj v prvih začetkih v Gorski reševalni službi. Oba poslednja članka odgovarjata na vprašanje, ki smo se ga že dotaknili: ing. Godec sodi, da je lov šport,

dr. Stanko Bevk pa pravi, da ni, četudi je lovcem v zabavo in razvedrilo. Ob tem se spominjam hudih debat, ki so pred leti tekle ob vprašanju, ali je alpinizem delo ali ni. Mislim, da zavisi odgovor od namena, s katerim kdo to »delo« izvaja. Za poklicnega lovca je lov in vse, kar zraven spada, samo delo, četudi ga opravlja še s takim veseljem. Isto velja za oskrbnika planinske kočice, za Trentarja, ki nadelava pot čez steno itd. Za tistega pa, ki z lovom ali planinstvom prebija svojo nedeljo, svoj weekend, to skoraj ne moremo imenovati delo niti s filozofskega niti s sociološkega stališča, tudi ne v primeru, če se na lovu, v steni ali na pohodni turi zgara.

Poleg teh člankov bi rad opozoril še na vrsto izredno poučnih, lepo in zanimivo pisanih člankov (France Avčin, Petelinu veljaj kroglaj!, dr. Bevk, Jeleni na Gorenjskem, Marenčič, O velikem petelinu, Pogačar, Nekaj misli ob razpravi o našem lovu, Predan, Lovski muzeji bodo obogatili naše lovstvo, Babič, Ob članku »Petelinu veljaj kroglaj!«, dr. J. R. Divji prašiči na Gorenjskem, Lamprecht, Za srnjaki in gamsi). Dalje je treba pohvaliti revijo za njeno vne- mo pri akciji za zbiranje prispevkov za »Zlatoroga«, skupni dom lovcev, ribičev in planincev, kar bomo planinci, čeprav nekoliko pozno, a ne nepozno, radi posnemali. Tudi zadnji, noviški del Lovca vsebuje marsikatero drobtino, ki ne spada samo v lovski, marveč tudi v planinski oprtnik. T. O.

Carinthia II., Naturwissenschaftliche Beiträge zur Heimatkunde Kärntens, Mitteilung des Naturwissenschaftlichen Vereines für Kärnten, 144. Jahrgang der Gesamtreihe, 64. Jahrgang der Carinthia II., geleitet von dr. Ingo Findenegg. Publikacijo omenjamo zato, ker prinaša mnoge prirodoslovne članke in razprave s slovenskega ozemlja onkraj Karavank. Ista ustanova je izdala v zadnjih letih tudi nekaj posebnih zvezkov, ki obravnavajo isto področje: Franz Kahler, Der Bau der Karawanken und des Klagenfurten Beckens 1953, Ingo Findenegg, Kärntner Seen naturkundlich betrachtet 1953, Herbert Holler, Die Tetonic der Bleiberger Lagerstätten 1936, Naturgeschichtliches aus dem Abstimmungsgebiet, 1930, Ingo Fin-

denegg, Zur Naturgeschichte des Wörthersees 1933. Pričujoči zvezek prinaša nekaj zanimivih razprav: Berger, Klimatische und pflanzengeographische Beobachtungen im Einzugsgebiet der Gail, Czermak, Das K. K. Bancal Eisenbergwerk in Schneeberg nächst Sankt Leonhard im Lavanttal, Lustig, Bäume als Wetterpropheten, Lohr, Bergheugewinnung im Glocknergebiet. Več razprav je posvečenih ornitologiji, entomologiji in mineralogiji, zvezek pa vsebuje tudi mnogo poročil in recenzij. T. O.

Bilten Planinarskog društva »Radnički«, Beograd. Beograjsko športno društvo »Radnički« je praznovalo 35-letnico obstoja in je za razvoj delavskega gibanja v Jugoslaviji zelo pomembno. Po vojni je začelo gojiti tudi planinstvo, s čimer je klub izpričal, da pravilno pojmuje planinstvo kot vzgojno sredstvo delovnega človeka, čeprav mu ne prinaša dohodkov, nima gledalcev in navijačev in asov, s katerimi bi rastel ugled matičnega kluba. V Biltenu, ki smo ga prejeli, beremo poročilo o letni skupščini planincev »Radniškega«. Lani je društvo imelo 48 članov, ki so naredili 22 izletov s 132 udeleženci, kar pomeni, da je bil vsak član skoraj trikrat v gorah. Bili so trikrat v Prokletijah od Peči do Gusinja, od Rugske klisure do Djeravice, v Julijskih Alpah, kjer so obrali 8 vrhov nad 2500 m in 5 vrhov nad 2000 m, bili so pozimi na Durmitorju. Obiskali so Maglič, Veliki Stolac, Zvijezdo, Zlatibor in Svrliške planine. Alpinisti so opravili 47 vzponov, od teh enega VI., tri V. stopnje, trinajst pa IV. stopnje. Teh rezultatov se ne bi sramoval niti AO Beograd. Markirali so Homoljske planine v dolžini 56 km in s tem povezali Gornjačko klisuro z Neresincem pri Kučevu. Imeli pa so tudi 13 kvalitetnih predavanj. Po VI. letni skupščini pričakujejo planinci »Radniškega« še lepši razvoj na vseh področjih svoje dejavnosti.

V Biltenu beremo dalje nadrobno reportažo markiranja Homoljskih planin, opis pohoda Mućanj—Murtenica—Čigota—Tornik in temperamentno pisan sestavek »Prvič na Suhi planini« s fanatičnim zaključkom: »Naše pravo življenje je v gorah, zunaj njih so le spomini nanje in hrepenenje po njih.« Tudi sestavek »Prevarani« je

pisan slikovito in mikavno. Nanaša se na Prokletije. Za nas je dobro vedeti, kako evidentirajo izlete in kako jih ocenjujejo glede na čas hoje oz. plezanja in glede na prehojene kilometre. O tem nas informira članek »Zašto časovi hoda«. Tudi z idelogijo planinstva se bo ukvarjal Bilten. Pravilno ugotavlja, da se o tem pri nas premalo piše in išče tudi vzroke, zakaj je tako. Da bi informiral bralce o ideoloških problemih, dodaja Siedlov članek »Gorništvo kot notranje doživetje«, ki je izšel l. 1939 v reviji »Der Bergsteiger«. Članku sledi pregled planinskih vzponov in izletov od 10. oktobra do 31. decembra 1954 in poziva na planinski tabor na Avali. Na tem taboru so vsa beograjska planinska društva tekmovala v tem, kdo bo hitreje naredil ogenj i. dr., v kamnolomu pa so alpinisti prikazali eksibicijo v plezanju, spuščanju z vrhvo, reševanju i. dr. Duh tega beograjskega Biltena je svež, nov, mlad, poln zagona in poleta. Zato ga pozdravljamo in društvu »Radnički« čestitamo. Njegove planince označuje do neke mere motto, ki stoji pod ideološkim člankom: »Narod postane velik in močan samo s pustolovskim iskanjem...« Enega od vidnih beograjskih alpinistov Zvonimira Blažino bomo brali tudi v našem glasilu. T. O.

Planine mladini! glasilo Planinskega društva Medvode, št. 1. Iz publikacije ni razvidno, kdo je urednik, kdo izdaja in kdo tiska to pogumno glasilo. Uvodno besedo je napisal Bukovec Jože. Namenil je list pionirjem in pionirkam in naredil načrt, kako bodo hodili v hribe. List pa bo objavljajal planinske dnevnike in zapiske, obenem pa prevod Heckmairove knjige »Trije zadnji problemi Alp«. Isti avtor je napisal še sestavek »Prvič na Stolu« in »Pogled v moj dnevnik«, s katerim posega še v dobo narodno osvobodilne borbe. Marinko Zdravko je prispeval »Planine kličejo«; nato sledi Heckmairov prevod in lepa fotografija »Planina pri Jezeru«, a brez navedbe avtorja. Sledita dve pesmi Draga Oblaka: »Pomlad v planini« in »Zbiljsko jezero«. Nato so zapisane tri igre v naravi, Bukovec Jože pa objavlja »Program za izlete v aprilu in maju 1955.« Mirnik Janko objavlja zapisek o Valentinu Staniču, sledi pa geografski in planinski oris Karavank

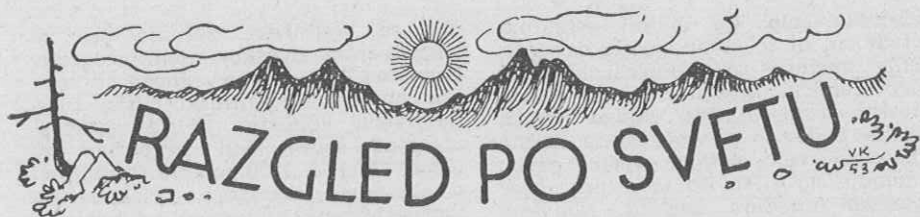
in Kamniških planin. Zadnja stran je posvečena navodilom za prvo pomoč.

Za planinske organizatorje bo morda najmikavnejše berilo »Program za izlete«, kjer bodo videli, s kakšnimi sredstvi in metodami PD Medvode priteguje v svoje vrste naše najmlajše. Med drugimi so neizogibne tudi nagrade za najboljšo sliko, najboljši spis o izletu i. p. Vsekakor je treba društvu za marsikatero pobudo pohvaliti, saj za večino naših planinskih društev velja, da ne najdejo pravega stika z mladino. Tudi to, da hoče ta stik vzdrževati s svojim lastnim glasilom, je hvalevredno, čeprav bi se radi vprašali, ali je res potrebno ali ne, saj delokrog društva ni tako velik, da bi organizacijska poveza terjala tiskan bilten. List izhaja na eni tiskovni poli in smo doslej dobili eno številko. Prav bi bilo, če bi si uredništvo omislilo kakega korektorja za osnovno jezikovno pilo.

T. O.

Kropa, izdalo Turistično društvo Kropa 1954. To je sicer skromna publikacija, vendar pri naši turistični revščini razveseljiva, saj je cela vrsta turistično pomembnih krajev in področij brez dostojnih turističnih vodičev in prospektov. Ta o Kropi je res v marsičem pomanjkljiv in primitiven. Največ je vreden tekst, ki govori o zgodovini Kroke in njenem kovaštvu, skrajno slabi sta pa obe sliki med tekstom, medtem ko je naslovna slika na boljšem papirju še dobra, pač pa je kliše slab. Seznam izletov bi bil, če publikacijo izdaja Turistično društvo, lahko bolj izčrpen in opremljen še z drugimi podatki, ki turiste zanimajo. Tudi oblika brošurice ni primerna, vsekakor bi bil primernejši prospekt z več slikami in lepše izdelanim zemljevidom. T. O.

Bulletin de la Section Paris - Chamonix, je glasilo te znane sekcije CAF (Club Alpin Français). Pri roki imamo letošnjo februarsko številko, ki je enainštirideseta doslej. Na naslovni strani ima redna naznanila, kdaj ima sekcija uradne ure in kje, kdaj seje, kdaj je odprta knjižnica, kdaj ima telesno vzgojo, urjenje v judo, kdaj imajo seje speleologi in fotografi. Vsebinsko zvezka tvori moderno metirani članki tehničnega in kritičnega značaja, obvestila, odprta pisma, obračuni in bilance. T. O.

Pariški »turnci«, pečine za urjenje v plezanju, leže v Fontainebleauju. Bois-Rond in Trois Pignons sta edini pariški »gori«, ki pa ju namerava zaseči in preurediti znamenita Saint-Cyrska oficirska šola in ju zapreti pred širšo pariško javnostjo. Seveda so vojaške oblasti naletele na hude očitke, češ da nimajo razumevanja za zeleni pas okoli mesta, za potrebe športa in oddiha, za prijatelje narave, kaj šele za »prijatelje gozda« (les Amis de la Forêt), ki se v Franciji združujejo v društva. Tudi CAF je vložil dokumentiran protest, češ da je treba fontainebleauški masiv zaščititi tudi zaradi razvoja CAF, kajti v tem masivu trenirajo pariški plezalci, ki imajo do gora neusmiljeno daleč. Široka publika da ve, kako so fontainebleauške pečine pariškim plezalcem zares potrebne. Potrebne pa so tudi navadnim planincem pa tudi šolski mladini, ki se tod uči čitati zemljevid in orientacije z busolo. Tu so delali svoje prve planinske korake Pierre Allain in Maurice Herzog in vrsta najvidnejših francoskih alpinistov. Predsednik sekcije Paris-Chamonix, znani planinski avtor R. Truffaut, je pisal v »Figaro«, naj vodje Saint-Cyrske oficirske šole ne pozabijo, da je geslo CAF: »Za domovino preko gora!« Ne bi bilo prav, če bi se vojaščina polastila tega zelenega zaklada glavnega francoskega mesta, nekdanjega glavnega mesta sveta, Pariza. Vojaške oblasti pa vztrajajo pri modernizaciji tradicionalne vojne akademije in dokazujejo, da ostane turistom, sprehajalcem, planincem in alpinistom še 17000 ha gozda. Soldateska se zanima za 4500 ha, predvsem za Trois Pignons, za četverkot, ki ga omejujejo Arbonne, Achères, Le Vaudoué in Miley. Ta prostor je tak, da je izredno prikladen za manevre z vsem orožjem. Obstaja tudi načrt, da se vojna akademija prestavi iz Coetquidana v Fontainebleau. Najboga-

tejši trgovec s slikami A. Vollard je že prodal 750 ha tega gozda za 15 milijonov frankov.

CAF prireja v Fontainebleauju stalne plezalne tečaje.

G. Loyer, znani francoski planinski avtor, je napisal v slovo preminulemu »Alpinizmu« nekaj značilnih besed. Hvali uravnovešenost njegove vsebine, dovršenost revije in njen vpliv na razvoj francoskega alpinizma v dobi 30 let, ko ga je spremljal in usmerjal, pa tudi vpliv na ozki svet planinskega slovstva. Zlata doba »Alpinizma« je bila od l. 1936 do l. 1946, ko je revija zares posegla v dogodke s širjenjem splošnih planinskih idej, z duhom perspektive, z občutkom svoje vodilnosti in s strastjo za lepe stvari. Tako vsebina kakor oblika sta v lepi harmoniji poudarjali dejstva in miselnost francoskih ekstremistov. Edina revija, ki bi se lahko kosala s francosko, bi bila »Der Bergsteiger«, toda bila je preveč romantična, preveč pisana za intelektualce, medtem ko je »Alpinizem« izhajal za »aristokrate srca« kot organ najvišjih kadrov alpinistične tehnokracije. Loyer se sprašuje, če morda ni prav ta polnost preteklosti uničila »Alpinizma«.

Zavarovalna služba med planinci in alpinisti je v Franciji močno razvita. Pri vzponih nad 3000 m se zavaruje samo rutiniran alpinist, če je član CAF. Navzočnost vodnika ni potrebna. Zavarovanje ne pride v poštev, če alpinist zboli, če zmrzne ali če umre od izčrpanosti. Tudi revma ni v seznamu poškodb. Zavarovanje se giblje od 100000 do 400000 frankov za smrtni primer, za poškodbe pa od 30000 do 48000 frankov. Vsi zavarovanci lahko doplačajo zavarovanje tudi za zdravljenje in zdravnika.

Andre Billy, član Goncourtove Akademije, se je tudi energično zavzel za fontainebleauški gozd. Skliceval se je na znanega generala Königa, ki je bil proti premestitvi

oficirske šole. Če bi bil ostal na vladi on, bi se stvar sukala drugače. Billy imenuje fontainebleauški gozd neprecenljivi gozdni zaklad, neprekosljiv okras Pariza, zalogo čistega zraka, čudovito privlačnost za turiste iz vsega sveta, petične nosilce deviz; imenuje ga slikovito pokrajino, kjer pariško mladino zamika camping, šport, ki je še v povojih itd. Boj za zeleno zaledje Pariza je torej zares hud. Potreba po gibanju v prosti naravi pa je v velemestu nedvomno tolikšna, da jo pri nas komaj razumejo. Ko pri nas večkrat ugotavljamo, da med planinsko organizacijo in njenimi člani ni prave povezanosti, radi pozabljamo, da planinsko izletništvo pri nas skoraj ni odvisno neposredno od organizacije, medtem ko so v velemestu potrebne najrazličnejše organizacijske oblike, s pomočjo katerih meščani pridejo do prave prirode.

Vodja italijanske ekspedicije na K 2, prof. Ardito Desio, je napisal preko 300 razprav iz geologije, geografije in paleontologije. Svoja geološka in geografska raziskovanja je posvetil Alpam, Albaniji, Grčiji, Turčiji, Jordaniji, Iranu, Indiji, Pakistanu in Libiji. Od l. 1931 je profesor geologije na milanski univerzi in na politehnikih istotam. Organiziral je 11 ekspedicijskih raziskovanj v razna gorstva, kot alpinist pa se je uveljavljal tudi v Julijskih Alpah, v Ortlerju in Cevedale, v Demavendu in Zardeh Kuhu. Ko ga je v Zürichu pozdravljali zastopnik Švicarske ustanove za raziskovanje gora dr. Weiner E. Iten, je govoril o plodnem sodelovanju med Italijo in Švico in navedel besede Carla Cattanea iz Milana, ki je kot begunec živel v Tessinu v Švici: »Samo znanost s svojim tihim opazovanjem veselja lahko blaži jezo, razorožuje maščevanje in združuje vse narode v bratsko skupnost«. To so lepe besede in prav bi bilo, da bi se vsi narodni v raziskovanju vesoljstva v tem duhu združili. Žal, znanost večkrat tudi razdružuje, čeprav je knjiga znanstvene resnice ena sama.

Dr. Fr. Reichert, o čigar smrti smo že poročali, je zaključil prvo poglavje argentinskega andinizma. Prvi so sicer prišli alpinisti z mednarodno reputacijo: Martin Conway, Fitz Gerald, Zurbriggen, Whymper in drugi, ven-

dar se andinizem začenja šele z znanstvenim raziskovanjem geografa Francisca P. Morena. Mnogo je storila angleško-argentinsko-čilska razmejitvena komisija, ki je reševala obmejne spore med Argentino in Chile. Okoli l. 1900 so bile Cordillere v glavnem geografsko raziskane in kartografirane, andinizmu so bili položeni znanstveni temelji. L. 1904 je Reichert povabila Argentina kot kemika. V Evropi je bil njegov največji uspeh vzpon na Užbo v Kavkazu (4710 m). Bil je tudi dober smučar. V Argentini je delal najprej na visoki planoti Atacana, obdani od šesttisočakov. S Švicarjem Helbingom sta se kmalu povzpela na 6080 m visoko Socampo, leto nato na Aconcagua z večjo ekspedicijo, ki pa ni uspela zaradi snežnega viharja. Zato je Reichert v naslednjih letih preiskal vrhove okoli najvišjega vrha Amerike: Cerro Tolosa (5432 m), Cerro Catedral (5310 m) in Los Gemelos. L. 1910 je z dr. Badejem prišel na Cerro Plomo (5430 m). Do l. 1947 tega vzpona ni nihče ponovil. Kmalu nato je prišel na Tupungato (6650 m) in Juncal (6110 m). Nato je prišlo na vrsto pionirsko delo v Patagoniji, kjer je v dolžini 1000 km čakalo neraziskano gorstvo, bela lisa na zemljevidih. Njegov program je obsegal: Raziskovanje Patagonske Cordillere s petimi ekspedicijami, zapadno od jezera Viedma; Cordillera di San Valentin zapadno od jezera Buenos Aires; El Maziso San Lorenzo; ekspedicijo iz Pacifika na višino Canal Baker; južni del jezera Argentino in Ultima Esperanza do masiva Stokes in Balmaceda. Reichertov načrt je bil s finančno pomočjo Argentine izpolnjen kljub celi vrsti težav, ki jih je raziskovalec v Patagoniji srečal. Orografske in meteorološke razmere so podobne polarnim, zato mora biti oprema tudi temu primerna. »Hielo Continental Patagonico« (kontinentalni patagonski led) je z Reichertovimi ekspedicijami nehal biti terra ignota. Reichertovo delo je trajalo vse do leta 1941, ko je 62-letni znanstvenik organiziral svojo poslednjo »veliko ekspedicijo«, prečenje vsega »Hielo Continental«. Na tej ekspediciji je zaradi vremena in drugih razmer izjavil, da bi vzpon na Cerro San Valentin (o tem smo že poročali) terjal

enake priprave kakor vzpon na najvišje himalajske vrhove. 12 let po tej izjavi je bil vrh San Valentin osvojen in ga je svetovna alpinistična javnost zelo popularizirala. Prečenje Hielo Continental doslej še ni bilo ponovljeno.

Poleg teh je Reichert organiziral še vrsto drugih ekspedicij, med drugim tudi v Boliviji na področju Illimani, Sorate in Yungas. Vse njegovo delo je bilo praktično usmerjeno, njegova znanost posvečena izboljšanju življenja.

Mednarodno geofizikalno leto bo 1957/58. Zato je letos Švicarska ustanova za raziskovanje gora poslala v Centralno Grönlandijo manjšo delovno skupino, ki bo preiskovala predvsem debelino ledu. Skupina sodeluje s francosko polarno ekspedicijo (Expédition polaire française). V švicarski himalajski ekspediciji l. 1956 pa bodo združili najboljše moči, znanstvene in alpinistične.

Prehrana v višinah je gotovo zelo važen činitelj. Inozemske ekspedicije skrbno zabeležijo dieto svojih članov in posplošujejo tisto, ki se najbolj obnese. Ko so šli l. 1954 Švicarji na Ararat, so svojo prehrano prilagodili na turško, ki je v tistih krajih v osnovi vegetarianska: črn kruh, kislo mleko, ovčji sir, čebula, sadje in razno sočivje. Prav jim je prišla melona, paprika, kumare, paradižnik. Tudi pijača, z vodo razredčeno osoljeno kislo mleko, jim je teknilo. Na ta način so za vzpon pripravili dobro zavito suho hrano, ki so jo prinesli s seboj in ki so jo dobili pri raznih tvrdkah, ki se pečajo s konserviranjem dietične hrane. V višinah alkohola sploh niso okusili, ogibali pa so se tudi kave in kaka. Zejo so si gasil z raznimi sadnimi sokovi, največ z limonado. Sploh so imeli najraje tekočo hrano, predvsem juho, zraven pa so jemali lešnike, orehe, mandlje, suhe češnje in marelice ter rozine. Le če je kdo zbolel ali občutil hipno slabost, je dobil grozdni sladkor, toda le in ekstremis, za skrajno silo. Suhlega mesa sploh niso jemali s seboj, sveže kozje meso pa so jedli šele na povratku.

Morozov piše, da rabi alpinist na dan 5500—6000 kalorij, če se vzpenja 8 ur in nosi 25—30 kg. Pri vzponih od

5000—7000 m in pri dolgih prečenjih, značilnih za rusko alpinistiko, rabi še več. Ker pa se v višinah zmanjša apetit, alpinist ne more prebaviti hrane, ki bi vsebovala več kot 3000 do 4000 kalorij, energetični deficit znaša torej 20—30 %. Ta deficit mora alpinist nadomestiti v času treninga in aklimatizacije s tem, da dnevno porabi 1000—1500 kalorij več. Morozov in Inštitut za prehrano na Medicinski visoki šoli po izkušnjah v Pamiru trdijo, da v velikih višinah narašča pomanjkanje beljakovin, ki jih maščobe in ogljikovi hidrati ne morejo nuditi, ker je oksidacija beljakovin zaradi pomanjkanja kisika otežkočena. Zato pripravljajo predvsem rumenjaki, jetra in sir. Dnevni obrok naj ne vsebuje več kot 12 % beljakovin. V višinah nad 4000 m alpinisti ponavadi že prostovoljno odklanjajo maščobe, nekateri jih ne prenesejo več. 100—130 g dnevno je dovolj maščob v višinah nad 4000 m. Sladkorja naj uporabi alpinist 250 g dnevno v višinah nad 5000 m, vitaminov, posebno C in B₁ pa 2—4-krat več kot v dolini v sintetičnih preparatih (A 2—3 mg, B₁ do 10 mg, B₂ 2—3 mg, C 300 mg, PP 25 mg). Zaradi živčne napetosti in hipoksemije (pomanjkanje kisika) je treba jemati tudi več fosforja (normalno 0,8 g dnevno) in kuhinjske soli (25—30 g). Zaradi višinske bolezni naj prevladujejo kislila hranila. Mesne konzerve hitro utrujajo, prepečenec rad povzroča drisko, če ga predolgo uživamo. Zato je treba uporabljati sveže meso, najbolje svinjsko, ker je 30—40 minut preje kuhano kot goveje. Namesto prepečenca je bolje brez kvasa na hitro zapečen kruh (kakor tsampa pri šerpah). Koncentrati ne učinkujejo dobro. Morozov svetuje začinjene kisle dodatke, gobe v kisu, kumarice v soli, suho sadje, sadne sokove in kompote, pa tudi osoljene in posušene ribe. Najbolj pa priporoča tkalpi, posušen kolač iz kisljih suhih sliv, ki da je neprecenljive vrednosti za prehrano v gorah.

Annapurna pomeni obilje, polnost prehrane, boginja, ki jo imenujejo tudi Šakti, prvotno energijo, ali tudi Durgo, nepristopno, in še Mahakali, vrhovno boginjo. Vendar ne gre za boginjo plodovitosti kakor pri grški Demetri. Po legendi je bog Šiva,

patron asketov, utrujen od večnega razmišljanja, naprosil lepo Annapurno, naj mu da popolnost duhovne askeze, absolutno zadostitev v odpo-vedi vsem zemeljskim dobrinam. Vsekakor pomenljiva budistična legenda in za milijone revnih Indijcev zape-ljiva in potrebna.

Gaurisankar pa pomeni večno ustvarjalno združenje dveh nasprotnih principov, Šakti in Šiva. Gauri je mlada boginja svetlega obraza (Šakti). Sankar pa pomeni dobrotnico, drugi obraz boginje, ki je črn. Tibetanci ga imenujejo Como Cering — boginjo večnega življenja.

»**Premagani vrhovi**« se imenuje letni zbornik sovjetskih alpinistov. Odgovorni urednik je E. Simonov, izdaja ga državna založba za geografsko literaturo v Moskvi. L. 1952 je imel 493 strani s slikami, panoramami in zemljevidi. L. 1953 pa 607 strani, stal pa je 12 ozir. 12 in pol rublja. Naslov zbornika je za zapadnoevropske pojme neprimeren, kajti našemu okusu se upira izraz »osvajanje vrhov«. John Hunt je terjal, da se njegova knjiga naslovi »Vzpon na Everest«, ne pa »Osvojitev Everesta«. Kajti ne osvaja človek gore, marveč gora človeka (M. Herzog).

Plezalne šole cveto tudi v SZ na skalnatih bregovih Dnjepra, na obrežnih pečinah Krima. V alpinizem pa pritegujejo posebno mladino goratih pokrajin (Kirgizije, Armenije, Uzbekistana itd.). Alpinizem se razvija v Altaju in na ognjenikih Kamčatke. Osnovna oblika so tabori, ki jih organizirajo športni klubi, kajti zavetišče ni niti na Kavkazu. Vodnikov in nosačev ne poznajo. Kakor smo že poročali, imajo najraje dolga prečenja, ki trajajo po 15 dni. V. Abalakov priporoča skupine po 6—8 plezalcev, ki se med seboj dobro razumejo. Značilna je skrbna študijska priprava prečenja in stalna zveza navez s taboriščem. Zveza se vzdržuje s svetlobnimi signali, radijska zveza se ne forsira, ker so aparati še pretežki. Gumijastih podplatov ne omenjajo nikjer, pač pa okovje à la tricouni, na šest zob, ki jih pred vzponom pilijo. Za velike višine imajo stalne tabore v Pamiru, vendar tožijo, da ti alpinisti ne dosegajo nivoja športnega alpinizma, ki se goji v višinah

pod 6000 m. Leta 1951 so naredili 15 prvenstvenih vzponov na Kavkazu, 3 v Tian-Šanu, 1 v Pamiru in 5 v Kirgiških gorah, 1. 1952 pa 19 v Kavkazu, 3 v Tian-Šanu, 2 v Altaju in 2 v Pamiru. Težavnostne stopnje štejejo od I—V, ki jih določajo skoraj matematično: računa se višina vrha, značaj vrha, naklonina, kakovost skale, struktura, trajanje vzpona itd. Vzpon se torej ocenjuje v celoti, potem ko se razčlenijo njegovi elementi.

AN (Ami de la Nature, Naturfreund) je mednarodna organizacija prijateljev narave, naslonjena na socialistične stranke v Franciji, Belgiji, Švici, Nemčiji, Avstriji i. dr. Belgijski Valonci (Fédération Wallonne), Francozi in romanski Švicarji izdajajo tudi svoje posebno mednarodno glasilo, L'Ami de la nature (Organ international de tourisme social et culturel), z mednarodnim uredniškim odborom. Revija izhaja v Belgiji 8-krat na leto in prinaša večji del načelne članke, razna obvestila in kratke, toplo pisane podobe iz narave. Nekaj gesel teh simpatičnih prijateljev narave: Ne zamenjavajmo preprostosti z robotostjo, domačnosti z brezobzirnostjo, tovarištva z nespoštljivostjo! — Mednarodni stiki AN zbližujejo ljudi, da se med seboj bolje spoznajo, in uresničujejo globoko in vzajemno željo po združevanju! Na izletih pazi na svoje vedenje! Bodi dober s kmečkim človekom, ne kali studencev, ne trgaj cvetlic, ne kadi v gozdu in ne pozabi zakopati ostankov po svojih malicah.

V Švici so letos praznovali 50-letnico te organizacije, v Avstriji 60-letnico. V Švici jo je ustanovil socialni demokrat Bodnar julija leta 1905 v Zürichu, v času torej, ko se je vodila trda borba za 48-urni tedenski delavnik in ko se je »brezdomovinski, rdeči delavec« komaj upal govoriti o plačnem dopustu. Prirodni raj alpskega sveta je bil tedaj več ali manj rezervat za petičneže. V nekaj letih je zrasla vrsta delavskih planinskih zavetišč, v Nemčiji jih je bilo 100, v Avstriji celo 220, število udov je v Nemčiji zraslo na 60000, v Avstriji na 90000. V dobi nacizma je bila Švica zatočišče delavskega planinstva, v Švico so rešili celo del premoženja avstrijskega Naturfreunda, ki ga je razpustil pobožni kancler Dolfuss.

Toda v Švici je bila organizacija v hudi preizkušnji zaradi živčne vojne, ki jo je prožila versod divjaška nacistična propaganda. Organizacija je kljub temu dobro prebila drugo svetovno vojno in izkazala svojo upravičenost s svojim duhom mednarodnega sodelovanja na temelju socialističnih idej. Danes se razvija v 12 državah in razpolaga s 600 kočami. Samo v Švici ima 200 sekcij, 18000 članov in 83 koč. Organizacija goji planinstvo, smučarstvo, drsanje, camping, fotografiranje in dr. Švicarski Naturfreund izdaja dvakrat na leto bogato ilustrirano revijo v francoščini in nemščini.

Sentgotardska cesta je v Evropi gotovo ena najvažnejših prometnih zvez. Švicarji so prepričani, da je prav ta rešila Švico nemške zasedbe v drugi svetovni vojni, češ da se je nemška komanda dala prepričati o nesmiselnosti zasedbe strateško najvažnejših prelazov v Švici, ki bi jih vzpostavljali najmanj 8 do 12 mesecev in bi stali preveč časa, denarja in krvi. Zgodovina tega prelaza sega še v rimsko dobo, čeprav ga Rimljani niso uporabljali. Tudi v zgodnjem srednjem veku je služila le lokalnemu prometu. Šele v 12. stol. so Staufovci spoznali praktičnost tega prelaza za zvezo med Nemčijo in Italijo. Največja težava je bila Hudičev most. Vendar čez prelaz še več stoletij niso mogle konjske vprege, marveč le tovorniki. Prvi, ki se je preko St. Gotarda peljal s kočijo, je bil angleški mineralog Greville l. 1775, ki je to storil za stavo. 87 nosačev mu je pomagalo prenašati kočijo in to razstavljeno. Leta 1799 je tod prodirala ruska vojska pod priljubljenim generalom Suvorovim. Pri Tremoli pa se je generalu uprla in moral je zagroziti s svojim samomorom, da mu je sledila. Danes gre tod čez železnica in sijajen avtodrom.

Zemljevidi so tudi za planinca potrebna stvar. Njihov razvoj sega v dobo Aleksandra Velikega in Cezarja, ki sta podjarmljena ozemlja dala kartografsko obdelati. Najstarejši zemljevidi so egipčanski in so stari nekaj tisoč let. Tudi primitivni Eskimi so si delali preproste zemljevidne črteže na kože morskega psa in na lubje. V Babilonu so karto vsekali v kamen. Ker so poznali geometrijo, je karta

že dokaj realna. L. 220 st. e. nariše Ptolemej, matematik, astronom in geograf, zemljevid tedaj znanega sveta. Trgovci, vojaki, diplomati so popravljali njegovo »Podobo sveta«, dokler ni s propadom rimskega imperija propadlo tudi zanimanje zanjo, vse do leta 1482, ko so jo v Ulmu ponovno tiskali. Vodstvo v kartografiji je kmalu prevzela Anglija s svojimi pomorskimi kartami vsega v srednjem in novem veku odkritega sveta. Britanska admiraliteta je doslej izdala 4000 različnih pomorskih zemljevidov. Zelo se je uveljavil kartografski sistem generala Dufourja in polkovnika Siegfrieda v 19. stoletju. Planincem - znanstvenikom pripada še danes naloga, da z najmodernejšimi kartografskimi metodami odpravijo poslednje napake in utvare s svetovnih atlantov. Ali bodo pri tem sodelovali tudi naši himalaisti in andinisti?

Seznam sovjetskih vzponov iz leta 1951—1952, ki je izšel v sovjetskem zborniku »Osvojeni vrhovi«, nam pokaže celo vrsto doslej pri nas še neomenjenih alpinistov (n. pr. Vološin, Barkov, Natan, Nesterov, Jurjev, Kolomenski, Belikov, Kisel, Gusak, Filimonov, Solodujev, Ovčarov, Synčelej, Monogorov, Garf, Baldin, Tumanov, Repin, Romanovič, Širokov, Anufrikov, Borovikov, Nagajev, Filimonov, Čeredova, Seržianu, Palevin, Rubanov, Leonov, Frolov, Ščavasabaja, Čučušvili, Molčanov, Buslajev, Arkin). Poimenovanje vrhov kaže vedno isto metodo, vrhovi, ledeniki, grebeni, dobivajo imena po znamenitih možeh, političnih in kulturnih, po znamenitih dogodkih iz političnega razvoja in pomembnih kulturnih stvaritvah. (N. pr. Pic Svobodne Španije — Pic Volnoi Ispanii 4200 m, zapadno od Užbe na Kavkazu; Pic Puškin — v najtežjem grebenu na Kavkazu, 12 km dolg, s štirimi vrhovi nad 5000 m in petimi vrhovi med 4650 in 4918 m; Pic Revolucije, 6985 m, v Pamiru, vrh. na katerega so prvič prišli l. 1954; Pic XIX. Kongresa VKPb, visok 6500 m, v bližini Pic Lenina; Pic Nikolaj Šverniki v bližini Pic Lenina, visok 6135 m; Pic Pesem Abaja v bližini Khan Tengri v Tian-Šanu v spomin kazahstanskega pesnika Abaja Kunanbajeva; Pic Engels, 6510 m v bližini Pic Karl Marx v Pamiru itd.)

✓ **Guido Magnone** je avtor v našem listu že omenjene knjige »Zapadna stena Druja. Preobrat v alpinizmu?« Knjigo je v nemščino prevedel sam pionir himalaizma G. O. Dyhrenfurth. Zapadna stena 3732 m visokega Druja v Mont Blancu je visoka 1200 m, zelo slabo razčlenjen, skoro navpičen granitni zid, ki so ga Francozi proglasili po vzponih v Eigerju, Matterhornu in Grandes Jorasses, poslednjih problemih v Alpah, za najposlednejši alpski problem. Številne raztežaje so zmogli francoski plezalci z uporabo vseh tehničnih, doslej znanih sredstev. Ena sama poč, 90 m visoka, jih je zamudila 14 ur, ki so jih morali ves čas prebiti v stremenih (stopnih zankah). Imeli so s seboj tudi lesene zagozde in svedre za vrtnanje skale. En previs so ukrotili z lestvijo iz lahke kovine. Razume se, da je knjiga med planinci in alpinisti vzbudila dokaj hude krvi. Prvič že zato, ker so si Francozi z njo prilastili neko novost, ki je pravzaprav zaključek 40-letnega razvoja »umetnega« plezanja od Dülferjevih časov pa do danes. To plezanje v bistvu ni spremenilo namena, bistva in vsebine človekovega odnosa do gora in gorništva, kajti vertikalne ekspedicije, superekstremno plezanje, obteženo z vponkami, klini, stremeni, vravnimi tegi, škripci, svedri, dleti, zagozdami, zankami in lestvicami, vse to je omogočeno le redkim gigantom alpskih sten in ni ničesar takega, kar bi ne bilo po razvoju nujno, kajti naloga in želja vsake generacije je, da napreduje, izboljša in ustvarja na pridobitvah prejšnje. Da bi pa taka superekstremistična dejanja popolnoma preusmerila planinstvo, skoraj ni mogoče.

Guido Magnone je že več let eden od vodilnih francoskih plezalskih asov. Doma je iz Piemonta, Francoz, star 37 let in ud »Groupe de la Haute Montagne«, v kateri se združuje elita francoskih alpinistov. Znan je po svojih vzponih preko severne stene Piz Badile (1949), prvem vzponu na Cerro Fitz Roy v Patagoniji (l. 1951), ki do danes slovi še vedno kot »najtežja« gora na svetu, po vzponu preko severne stene Eigerja (l. 1952), po vzhodni steni Capucin du Tacul (leta 1953). Dyhrenfurth pravi, da to ni tako važno vprašanje, ali je to najposlednejši problem ali ne. Razvoja

ni mogoče zaustaviti s polemikami in moralnimi pridigami. Prihodnost bo pokazala, ali je tehnokracija v alpinizmu dosegla svoj vrh ali ne. Najsi jo odklanjamo ali zagovarjamo, vsekakor je v razvoju vrhunskega alpinizma velikega pomena. Človek jo je rodil in od njega je odvisno, ali jo bo gojil in razvijal dalje ali pa jo bo odklonil.

✓ **Smučarstvo v ZDA** se je razmeroma zelo pozno začelo, pravzaprav šele po zimski olimpiadi v Lake Placidu l. 1932. L. 1940 pa je bilo v ZDA že več milijonov smučarjev. Na razvoj so precej vplivali avstrijski emigranti po okupaciji Avstrije, med njimi Hans Schneider, ki je na Cranmor Mountainu blizu North Conwaya (New Hampshire) ustanovil eno največjih smučarskih šol v Ameriki. Vasisa North Conway je po Schneiderjevi zaslugi postala kmalu središče smučarskega športa za smučarje iz Newyorka, Bostona, Philadelphie in drugih mest. Ob nedeljah se tu zbere do 8000 smučarjev. Smučarstvo je šport širokih slojev, imajo pa tudi prvake svetovnega slovesa, Andreja Mead-Lawrencea. Celotna smučarska oprema (smučī, palice, čevlji, hlače, anorak) stane 75 dolarjev, to je tretjino povprečne enomesečne nameščen-ske plače.

✓ **10 do 15 litrov znoja** izloča človek pri naporni celodnevni turi ob vročih poletnih dnevih. To izgubo tekočine mora nadomestiti s tem, da pije najrazličnejše tekočine. Zdravniki, ki preiskujejo posledice vročine, (krče itd.) trdijo, da posledice nastopajo zaradi izgube soli. Zato za žejo ne zadostuje navadna pitna voda, marveč je dobro, če človek uživa zraven osoljene paradižnike, če mu že malce osoljena voda ne diši.

✓ **Pic Revolucije** (6985 m) se dviga med ledenikoma Fedčenko in Grum — Gršimailo in je eden od najvišjih pamirskih vrhov. (Pic Stalin 7495 m, Pic Lenin 7127 m, Korženevska 7105 m). Nanj je 17. avgusta 1954 stopilo 11 alpinistov pod vodstvom Ugarova. Tabore so imeli v višinah 5500 m, 6000 m, in 6700 m in so vzpon izvršili v svežem snegu in hudem mrazu. Pic Engels leži v skupini Šaž-darin v Južnem Pamiru. Nanj so prvi prišli alpinisti Gvardini, Kuzmin, Gulbani in Nemsizveridse.

*Predajte se športu in užitkom,
ki vam jih nudi lepa priroda!*

*Na opreznost nikar ne pozabite —
riziko pa predajte zavarovanju!*

*Zoper nezgode, za primer
smrti in doživetja zavaruje:*

DRŽAVNI ZAVAROVALNI ZAVOD

**Direkcija za LR Slovenijo
v LJUBLJANI • Telefon 39-121**

**Zastopniki
v vseh večjih krajih**

***D
OZ**

NAJBOLJŠE

podplatno usnje
komerčno in goodeyar,
vse vrste boksov,
črnega in barvastih,
dullboks za specialne
smučarske čevlje,
mastno, cugovano
in nekrišplovano
kravino ter
svetovno znani likanec
kupite najceneje v

**Čevljarstvo usnja
v Šaštanjju**

Postrežba točna in hitra!

PODJETJE ZA IZDELAVO ŽIČNIH,
TRANSPORTNIH IN DRUGIH STROJ. NAPRAV

ŽIČNICA

LJUBLJANA, TRŽAŠKA C. 69

TELEFON 21-686 in 22-194

IZDELUJE, PROJEKTIRA IN MONTIRA:

*Enovrune žičnice z avtomatskim
vklapanjem in izklapanjem sedežev,
ki ustrezajo vsem sodobnim
tehničnim pogojem*

Dvovrune tovarne žičnice za industrijo

Žične žerjave za eksploatacijo gozdov

Lesno-obdelovalne stroje

*Sušilnice za lesno industrijo kakor
tudi klimatske in ekshaustorske
naprave za industrijo*

ŽIČNICA

MARIBORSKA TEKSTILNA TOVARNA

MARIBOR

Poštni predal 9 / Telefon 24-32 / Brzovjavni naslov: TEKSTILTVOR
NB podružnica Maribor št. 640-T-150

**PREDILNICE
TKALNICE
BARVARNE**

**TISKARNA
APRETURE**

Proizvaja:

bombažno prejo, sukance za šivanje in vezenje, hla-
čevino, klote, bombažne in umetno svilene podloge,
flanele, popeline za srajce in pižame, tiskanine iz
bombaža in stanične volne

Vse naše tkanine iz stanične volne ter tropikala so
apretirane proti mečkanju in so opremljene s posebnimi
zaščitnimi znaki, ki jamčijo za obstojnost apreture
tudi po večkratnem pranju.

Izvaža:

sukance za šivanje, klote, svilene serže, popeline, ce-
firje ter tiskanine za moško perilo in ženske obleke

Uvaža:

surovine, barve, kemikalije, utenzilije itd.

*Vsi naši izdelki so enani po izredno dobri kvaliteti in niskih
cenah*

Železarna

Jesenice

LR SLOVENIJA

IZDELUJE:

okroglo jeklo, vijačno jeklo,
polokroglo jeklo, kvadratno jeklo,
ploščato jeklo, tračno jeklo
(toplovaljano), lamele,
specialne profile (okensko, seg-
mentno, za obroče železnih sodov,
za zatične obroče,
Bork - nemški - Glueck)

Valjano žico, okroglo in ploščato
Vlečeno in luščeno jeklo, okroglo,
ploščato, kvadratno, šestoglato

Vlečeno jeklo se izdeluje kot:
svetlo vlečeno, vlečeno žarjeno in
vlečeno poboljšano

Detajlnejše podatke o vrstah, lastnostih, načinu ter-
mične obdelave dobite v katalogu Železarne Jesenice

TOVARNA ŠPORTNEGA ORODJA

ELAN

BEGUNJE PRI LESCAH

je največje renomirano podjetje
v Jugoslaviji, ki izdeluje rekvizite
za telovadbo, lahko in težko
atletiko, zimski šport, vodni šport,
naprave za gasilce in zaščitna
sredstva

Letos slavi v septembru
10-LETNICO USTANOVITVE